

Genel Yayın Sıra No:145
2009/11
Cep Kitaplığı: XLIV
ISBN No: 978-9944-234-97-9

Yayına Hazırlayan
Av. Celal Ülgen - Av. Coşkun Ongun

Kapak
Can Eren

Tasarım / Uygulama
Referans Ajans
Tel: +90.212 347 32 47
e-mail: info@referansajans.com

Baskı
Sanat Matbaacılık
Medya ve Reklam Hizm. San. Tic. Ltd. Şti.
Hattat Halim Sokak No:13
Balmumcu - Beşiktaş / İstanbul
Tel: +90.212 267 04 23
e-mail: as@sanatmatbaacilik.com

Birinci Basım: Ağustos 2009

İstanbul Barosu Yönetim Kurulu Kararıyla 1.000 adet basılmıştır.

İstanbul Barosu
Hukuka Aykırılıkları İzleme, Yargı Sorunları
ve Yargı Reformu Komisyonu

HUKUK, SİYASET ve İNSAN

20 Mart 2009
İstanbul Yeminli Mali Müşavirler Odası

İSTANBUL BAROSU YAYINLARI
İstiklal Caddesi Orhan Adli Apaydın Sokak
1. Baro Han Beyoğlu / İstanbul
Tel: (0212) 251 63 25 (pbx)
Faks: (0212) 293 89 60
dergi@istanbulbarosu.org.tr

HUKUKA AYKIRILIKLARI
İZLEME - YARGI SORUNLARI
VE
YARGI REFORMU KOMİSYONU

Divan	Sicil No.	Adı	Soyadı
Koordinatör	6924	Av. Özden	GÖNENLİ
Başkan	17557	Av. Nezire	SELÇUK
Başkan Yrd.	9958	Av. Makbule	BOZDOĞAN
Sekreter	22984	Av. Nilnur	ÇİFTÇİ
	10083	Av. Meral	ÖZKAYA
	12026	Av. G. Özden	ÇOKAR
	15471	Av. Aynur	MORDENİZ
	15646	Av. Murat	ERDOĞAN
	22919	Av. Ahmet	KAYA
	29961	Av. Mine Güliz	BAYKAL
	34558	Av. Gülhan	ÇETİN
	36081	Av. İlyas	KAMILOĞLU

İÇİNDEKİLER

Yayın Kurulu'ndan	7
Açılış	9
Av. Muammer AYDIN	9
Av. Nezire SELÇUK	14
Oktay EKŞİ	16
Prof. Dr. Süheyl BATUM	24
Prof. Dr. Fatih Selami MAHMUTOĞLU	39
Prof. Dr. Hikmet Sami TÜRK	48
Soru - Yanıt	59

YAYIN KURULU'NDAN

Hukuk, Siyaset ve İnsan; çağlar boyu iç içe geçmiş, birbirini etkilemiş, yandaşlıklar, karşılıklar kurulmuş üç kavram...

Hukuk ve siyaset, insan öznesi karşısında kimi zaman barışık kimi zaman kavgalı sürüp gelmiş günümüze.

Gelirken de geride koca bir insanlık tarihi bırakmış. İyiler, kötüler, despotlar, krallar, düşüncüler, cumhuriyetçiler hep bu karşılıklar ve yandaşlıklar üzerine bir rengin tonları gibi kuruluvermiş.

Bu kavramların arasına kimi zaman din de katılmış. O zaman çözümlenmesi daha karmaşık daha güç ilişkiler, yönetim biçimleri doğmuş.

Bu kitapta İstanbul Barosu Hukuka Aykırılıkları İzleme Komisyonu'nun hazırladığı panelde yapılan konuşmaların çözümlerine yer verdik.

Kaçıranlar için bilgiye yeni bir ulaşma biçimi bu.

Çözümlerini sunduğumuz bu panelde Bir Gazeteci, Bir Akademisyen ve aynı zamanda akademisyen de olan bir siyasetçinin yukarıdaki kavramlar üzerine düşüncelerini bulacaksınız.

Yeni bir yayında buluşmak umuduyla...

Av. Celal ÜLGEN

Yayın Kurulu Başkanı

İSTANBUL BAROSU
HUKUKA AYKIRILIKLARI İZLEME,
YARGI SORUNLARI ve
YARGI REFORMU KOMİSYONU

“HUKUK, SİYASET ve İNSAN”

20 Mart 2009

AÇILIŞ

Av. NEZİRE SELÇUK

(Hukuka Ayrıllıkları

İzleme Komisyonu Başkanı)

Değerli konuklarımız, değerli konuşmacılarımız; hepiniz hoş geldiniz. Hemen konuşmacılarımızı çağırarak istiyorum. Sayın **Prof. Dr. Hikmet Sami Türk** Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi, Sayın **Oktay Ekşi** Gazeteci, Sayın **Prof. Dr. Süheyl Batum** ve Sayın **Prof. Dr. Fatih Selami Mahmutoğlu** buyurun efendim. Ayrıca açılış konuşmasını yapmak üzere Sayın Baro Başkanımız **Av. Muammer Aydın** Beyi davet ediyorum, buyurun efendim.

Av. MUAMMER AYDIN

(İstanbul Barosu Başkanı)

Evet Sayın Bakanım, basınımızın değerli temsilcisi, sayın hocalarım ve değerli meslektaşlarım; hepiniz hoş geldiniz.

İstanbul Barosu Hukuka Ayrıllıkları İzleme, Yargı Sorunları ve Yargı Reformu Komisyonumuzun düzenlemiş olduğu *Hukuk, Siyaset ve İnsan* Paneli değişik bir konuyu işliyor. Değişik, ama zaten hep güncel olan hem hukuku, hem insanı, hem de hepsini kapsayan siyaset.

Öncelikle bizleri temsil anlamında bu panelin hazırlanmasında çok emeği geçen komisyonumuz üyesi arkadaşlarıma, meslektaşlarıma gerçekten sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum ve bu iş gününde buraya katılan siz değerli meslektaşlarıma ve değerli konuklara

da ayrıca teşekkürlerimi sunuyorum.

Değerli konuklar, bildiğiniz üzere hukuk ve siyaset kavramları insan unsuruyla bir araya geldiğinde devlet olgusunu karşımıza çıkarır. Toprak parçası, insanla bir arada yaşama iradesi. “*devlet*” kavramını oluşturur. Devletin oluşmasında bu üç unsur ne denli önemliyse sürdürülebilir devlet anlayışının kurumsallaşması da, hukuk ve siyasetin gücünü milli iradeden alan pozitif hukukun denetimi de o denli önemlidir.

Demokrasi en bilinen tanımıyla çoğunluğun azınlığı yönetmesi olsa da, azınlığın haklarının gözetilmesi öncelikli koşuldur. Bu tanım tümüyle hukuki bir kavramdır. Çünkü hukuk haktan gelmektedir. Hakların varlığı tek başlarına bir anlam ifade etmez, ancak önemli olan bu hakların kağıt üzerinde kalmaması, bireyler tarafından özgürce ve yine hukukun belirlediği sınırlar çerçevesinde kullanılabilmesidir. Bu da ancak çağdaş bir hukuk anlayışıyla gerçekleştirilebilir. Eski çağlarda “*hak*” diye bir kavramın varlığı söz konusu değildi. İlkel toplumlarda kim fiziken daha güçlüyse hak da ondan yanaydı. Zamanla yerleşik yaşama geçildiğinde ve yerleşik yaşamda fiziksel gücün çok da önemli olmadığı anlaşıldığında ve bir arada yaşamayı sağlayacak başka kurumlara gereksinim olduğu da hissedildi ve buna göre koşullar oluşturuldu. Zaman ilerledikçe kaba güç yerini sınıfsal ayrımlara bıraktı. Ruhban sınıfı, köylüler, aristokratlar gibi toplumsal gruplar ortaya çıktı. Batıda gözümüze çarpan yönetim sisteminde ruhban sınıfının belirgin bir egemenliği söz konusuydu ve bu sistemde

bir sınıfın diğerine geçme-sinin olanaklı olmadığından, insanlar kendilerini daha doğuştan belirgin bir adaletsizliğin ve sıkıntının içinde buluyorlardı.

1789 Fransız Devrimi'ne dek toplumsal yapılanma bu şekilde sürdürüldü, Fransız Devrimi'yle birlikte yalnız Batı dünyası için değil, insanlık tarihi için de yeni bir dönem baş-lyordu. Fransız Devrimi'nden sonra artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktı. Buna göre devrimden sonra yıkılmaz diye düşünölen, hatta egemenlik hakkını Tanrıdan aldığı iddia edilen mutlak krallıkların yıkılabileceği de anlaşıldı ve bu gerçekleşti. İlkel şekli Yunan şehir devletlerinde gelişmiş şekli İngiltere'de, ABD'de görölen demokrasi, Kıta Avrupa'sında da gelişmeye başlayınca batı medeniyetinin vaz-geçilmez unsurlarından biri ortaya çıktı. Egemenliğin halka ait olduğu kabul edildi, ulusalçılık ilkesi siyasi bir karakter kazanarak imparatorlukların parçalanmasında etkili oldu. Eşitlik, özgürlük ve adalet ilkeleri yaygınlaşmaya başladı, şahsi güçlere, zekaya ve girişim yeteneğine ortam hazırlandı. Yine Fransız ihtilali sonuçları bakımından evrensel nitelikte olduğundan Yeni Çağın sonu Yeni Çağın başlangıcı kabul edildi. Dağınık halde bulunan milletler siyasi birliklerini kurmaya başladılar ve konumuzla ilgisi bakımından da Fransız İnsan Hakları Bildirisi Fransızlar tarafından dünya çapında evrensel bir bildiriye dönüştü.

İnsan Hakları Bildirisiyle; özgürlük, kişi güvenliği, kölelik ve/veya kulluk altında bulunmama bir hak olarak teminat altına alındı. Kölelik ve köle ticareti bir biçimde

yasaklandı. Hiç kimseye işkence yapılamayacağı vurgulandı, herkesin her nerede olursa olsun hukuksal kişiliğinin tanınması hakkı olduğu, insanların yasa önünde eşit olduğu ve ayırım gözetilmeksizin yasaların korunmasından eşit olarak yararlanma hakkına sahip olduğu herkesin bildirgeye aykırı her türlü ayırım gözetici işleme karşı ve böyle işlemler için yapılacak her türlü kışkırtmaya karşı eşit korunma hakkı olduğu hüküm altına alındı. Kısacası, insanın insan olmasından kaynaklanan ve doğuştan gelen devredilmez hakları olduğu bildirgeyle teminat altına alındı ve tüm dünya da bu deklarasyonu kabul etti.

Dünyada bunlar olurken Osmanlı İmparatorluğu'nda durum bundan çok da farklı değildi. Osmanlı'da da "ümme" ve "kul" kavramları egemendi, kadın toplumsal düzlemde "yok" farz ediliyordu, ülkede şeriat kuralları egemendi. Anadolu'nun aydınlanma düşüncesiyle tanışması için **Atatürk**'ü beklemesi gerekiyordu. Aydınlanma Devrimi gerçekleştirilerek topluma laikliği armağan eden Atatürk önderliğindeki "Cumhuriyet" ümmetten ulus, kuldan birey yaratmayı başardı ve kadına siyasi hakları verildi. Çoğu batı ülkesinde bile olmayan seçme ve seçilme hakkı en önce ülkemizde, Türkiye'de kadınlara verildi. Şeriat kuralları altında hazırlanmış olan eski yasalar kaldırılıp yerine Türk Medeni Yasası kabul edildi. Türk Medeni Yasası'nın kabulüyle hukuk sistemimiz tümüyle laik bir düzene geçti. Hiç kuşku yok ki, bizim için önemli bir devrimdi tüm bunlar, yasanın önsözünü yazan ve Baromuzun da adına her yıl armağan verdiği büyük hukukçu

Atatürk dönemi Adalet Bakanı Sayın **Mahmut Esat Bozkurt**'un bir önsözünde altını çizdiğimiz şu görüşleri gelinen aşamayı göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Sayın Bozkurt şunu ifade ediyor: *"Mecellenin kuralı ve ana aşamayı göstermesi bakımından oldukça önemlidir. Mecellenin kuralı ve ana çizgileri dindir. Oysa insanlık yaşamı her gün, hatta en an esaslı değişikliklerle karşı karşıyadır. Bunun değişikliklerini, yürüyüşünü hiçbir zaman bir nota çevresinde saptamak ve doldurmak mümkün değildir. Kanunları dine dayalı olan devletler kısa bir zaman sonra ülkenin ve ulusun ihtiyaç ve isteklerini karşılayamazlar. Çünkü dinler değişmez hükümler belirtirler. Değişmemek dinler için bir zorunluluktur. Bu bakımdan dinlerin sadece bir vicdan işi olarak kalması günümüz uygarlığının esaslarından ve eski uygarlıkla yeni uygarlığın en önemli ayırt edici özelliğinden birisidir. Esaslarını dinlerden alan kanunlar uygulanmakta oldukları toplumları indikleri ilkel dönemlere bağlarlar ve ilerlemeye engel belli başlı etken ve nedenler arasında bulunurlar. Türk Ulusunun kaderini yüz yılımız içinde bile Ortaçağ hükümleri ve kanunlarını bağlamakta, dinin değişmez hükümlerinden esinlenen ve Tanrısallıkla sürekli ilişki içinde bulunan kanunlarımızın en güçlü etken olduklarından şüphe edilmemelidir. Unutmamak gerekir ki, Türk Ulusunun kararı çağdaş uygarlığı kayıtsız ve koşulsuz bütün ilkeleriyle kabul etmek, bunun en açık ve canlı kanıtı devrimimizin ta kendisidir. Çağdaş uygarlığın Türk toplumuyla bağdaşmayan noktaları görülüyorsa bu Türk Ulusunun beceri ve yeteneğindeki eksiklikten değil, onu gereksiz bir biçimde*

sarıp sarmalamış Ortaçağ örgütü ve dinsel bazı düzenlemeler ve kurumlardır". O tarihte bile çok çağdaş bir tümceyle ve düşünceyle bu durumu ifade etmiştir.

Değerli konuklar, bu anlattıklarımızdan sonra rahatlıkla şunu söyleyebiliriz: Türkiye için çağdaş siyaset, çağdaş hukuk ve çağdaş insan demek Atatürk demektir, onun ilkeleri demektir, Cumhuriyet demektir. Atatürk ilkeleri bağımsız yargı, çağdaş hukuk anlayışı, insan hakları ve çoğulcu demokrasi anlayışının tavizsiz biçimde sürdürülmesi ve geliştirilmesi için hukukçular olarak üzerimize düşeni hem birey, hem de kurum olarak yerine getireceğimizi bir kez daha ifade etmek istiyorum ve bu vesileyle değerli katılımcılara bizlerle paylaşacakları değerli görüşleri için şimdiden teşekkür ediyorum...

Av. NEZİRE SELÇUK

Teşekkür ederiz Sayın Başkanım. Ben de yeniden herkese hoş geldiniz diyorum, sayın konuşmacılarımıza, Sayın Bakanımıza hoş geldiniz diyorum.

Değerli arkadaşlar, değerli dostlar, bizler Hukuka Aykırılıklara İzleme, Yargı Sorunları ve Yargı Reformu Komisyonu olarak bu toplantıyı yapmamızın nedenleri vardı. Öncelikle toplumun fertleri olarak İstanbul Barosunun üyeleri olarak bizleri rahatsız eden bazı gelişmeler, bazı toplumsal değişimler, dönüşümler buna neden oldu. Öncelikle toplumları bir arada tutan ortak değerler vardır, ortak coğrafya, ortak kültür, vatan-daşlık bağı gibi. Sonra milli değerler vardır; Bayrak gibi, Ulusal Marşı gibi. Özgürlük

toplum olmanın amacıdır, Anayasalar, yasalar özgür bireyi ve özgür toplumu yaratmayı amaçlar. Hukukun üstünlüğü ve yargının bağımsızlığı özgür toplumun teminatıdır. Bu tespitlerden sonra son dönemde içinde bulunduğumuz koşullara göz attığımızda devlet olma zihniyetinde ciddi sapmalar yaşandığını izliyoruz. Bu nedenle oluşmakta olan veya dayatılmakta olan yeni toplum zihniyeti, yeni toplum modeli, hukuk ve siyaset şemsiyesi altında irdelenmesi gereken bir husus olduğu kanısına vararak bu paneli düzenledik.

Bilindiği üzere bugün toplumun temel ilkeleri, tüm değerleri, bayrağı, istiklal marşı, Ulu Önderi, Cumhuriyet'in teminatı olan ordusu ve ordu mensupları ciddi şekilde yıpratılmaya çalışılmaktadır. Bu bizleri rahatsız ediyor. Toplumda meydana getirilen sosyolojik mutasyon ve bu mutasyonun toplum olma bilinci üzerindeki erozyonu bizi rahatsız ediyor. Siyasi otoriteye biat anlayışının hukuk devleti anlayışının önüne geçmiş olması bizleri rahatsız ediyor. Yargıdaki dejenerasyon ve hukuka aykırılıklar bizleri rahatsız ediyor, kuvvetler ayrılığı prensibinin hukuk reform tasarısı taslağında tartışılması, seçilmişlerin atanmışlara üstünlüğünün tartışmaya açılması bizleri rahatsız ediyor. Bu nedenle biz bu paneli düzenledik. Bu felsefi anlamı daha derin olan, felsefi tartışma amacı daha üstte olan bir panel olacak. İlk sözü ben Sayın Oktay Ekşi'ye vermek istiyorum buyurun efendim.

OKTAY EKŞİ

(*Hürriyet Gazetesi Başyazarı*)

İstanbul Barosuna böyle bir fırsatı bağışladığı için bu konuda çalışan komisyona özellikle teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Çünkü zannediyorum ki, Türkiye'nin içinde bulunduğu durum hukukun değerini her gün biraz daha anlamamıza, bilmeyenlere öğretmeye müsait hale geldi. Neden böyle bir kanaati sizlere arz etme ihtiyacını duyduğumu sözlerimin başında izninizle anlatmaya, sizlerle görüşlerimi paylaşmaya niyetliyim.

Hukuk, siyaset ve insan birbirinden kopması mümkün olmayan üç kavram. Hukuku ana çizgileriyle tabii ifade etmek kaydıyla söylüyorum; belirli bir zamanda belirli bir toplumdaki ilişkileri düzenleyen ve uyulması devlet yapısına bağlanmış kurallar bütünüdür diye tanımlamak en azından benim açımdan mümkün. Bu konuşmayı hazırlarken kafamızda bunca yıldır yer etmiş siyaset kavramının lügat anlamına baktığım zaman beni şaşırtan bir gerçek çıktı karşıma; siyaset Arapça bir kelime ve anlamı at terbiye etme, at tumar etme. Tabii benim açımdan ve sanıyorum ki genel olarak hepimiz açısından da bu kavramı böyle kabul etmek söz konusu değil. Kendi bakış açımına göre siyaseti belli bir amaca ulaşmak için belli bir görüş doğrultusunda izlenecek yol diye tanımlayabilirim. Tabii bu tanımlamaların yanlışları, eksikleri tartışılırsa ben de kendi eksiklerimi gidermeye, yanlışlarımı gidermeye hazırım.

İnsana gelince, insan hemen her şeyi olduğu gibi hukukun ve siyasetin de süjesidir. O halde siyaset, insan ve hukuk üst üste

gelen, örtüşen kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır diyebiliriz. Bunları toplum ve bireyler yönünden, yani bu üç kavramı toplum ve bireyler yönünden en yararlı nasıl kullanabileceğimiz sorusu karşımıza çıkmaktadır. Burada siyasi tarihimize göz atınca asırlar boyu siyasetin hukuku tanımadığını görmekteyiz. Bizde hukukun ilk defa seküler anlamda baş gösterdiği tarih bendenizin tespitine göre 29 Eylül 1808'e, yani sultanla ayan arasındaki yeni bir sistem içinde güç odağının varlığının kabul edilmesine olanak veren sultanın sonsuz iradesinin yanında yeni bir iradenin de meşru olarak kabul edilmesini sağlayan ittifakın kabulü ve ilanındır.

Konumuz siyasetle hukukun örtüştüğü ve çatıştığı noktaları irdelememizi gerektirdiğine göre hukuk siyaset zemininde ne durumdaydı? Hangi aşamalardan geçti? Bugün nerededir? Bu sorulara yanıt aramamız bendenize göre doğru olacaktır. Pek çok ülkede olduğu gibi bizde de siyaset hukuktan hazzetmemiştir, hatta hukuku küçümsemek en yaygın, en yerleşik tavrıdır siyasetin. Enver Paşa'nın meşhur "*yok kanun, yap kanun*" sözü kanun yapmanın ve hukukun ne kadar hafife alındığının bendenize göre önemli bir kanıtıdır. Yeri gelmişken kanun kavramını hukuk anlamında kullanmadığımı belirtmeliyim, çünkü kanun ancak hukukun temel değerleriyle uyumluysa hukuk doğurur, aksi halde o hukukun değil, baskının, zulmün, keyfiliğin aracı olur.

Ben burada o tür kanunları değil, evvelden hukuka uygun olanları kastederek konuşuyorum. Bu anlamdaki hukuk siyaset

yaşamımızda hâlâ varlığını geçerliliğini, üstünlüğünü ispat kavgası vermektedir. Örnek olarak bazı konulara göz atabiliriz düşüncesindeyim. Örneğin, insan onuru, insan hakları gibi alanlarda hukukun hâlâ kendisinden beklenen etkinliği gösteremediğini ve bu konuda asıl saldırının da bizzat hukukun temel üreticisi olan devletten geldiğini görmektedir. Onun dışında bir örnekten söz etmek gerekirse, belki de siyaset kavramını esas aldığımızı göre siyasi partiler dünyasında hukukun ne olduğuna bakmamız gerekli olur. Bilinir ki Cumhuriyet'in ilk yıllarında bir sözle veya bir dilekçeyle bir parti kurulabilir ve bir cümlelik irade beyanıyla da kapatılabilirdi. Daha sonra bu sulh ceza mahkemesine, onun yetkisine bırakılmış bir yetki oldu ve uzunca süre de bilinir ki, o şekilde uygulandı. 1961 Anayasası partilerin hukuk platformundaki ihtiyacı olan güvence açısından en büyük atılımı yaptı ve siyasi partilerin kapatılması yetkisini hepimiz biliyoruz, Anayasa Mahkemesi'ne bıraktı ve o da 1982 Anayasası'yla bugüne kadar temel kural olarak yaşadı, geldi.

Burada siyasi partilerin dışı karşı, kendi iradesinin dışındaki güce karşı güvenceye kavuştuğunu görmekteyiz. Tartışılabilir güvencenin yeterli/yetersiz olması, ama bir temel güvenceye kavuştuğunu görmekteyiz. Fakat siyasi partilerin içine dönük olmak kaydıyla içinde hukuku aradığımız zaman bu güvencenin hemen hiç mesabesinde olduğunu, sifıra yakın olduğunu da müşahade etmek durumundayız. Öyle ki, siyasi partilerin üyeleri kendi parti camiasına karşı, par-

tinin iç otoritelerine karşı güvenceli olmadığı için sonuçta bizdeki siyasi partiler hukuk düzeninde liderlerin despotik yaklaşımlarının o hegemonyanın aracı olan örgütler durumuna dönüşmektedir. Bu da tabii sonuç olarak, kaçınılmaz sonuç olarak en önemli yetkinin kullanıldığı, yani Türkiye Büyük Millet Meclisine -kendi açımızdan söylüyorum- girecek bireylerin belirlenmesiyle ilgili yetkinin kullanıldığı noktaya bizi götürmektedir. O bildiğimiz gibi Türkiye’de hemen hemen istisnasız diyebileceğim bir gerçektir ki, siyasi parti liderlerinin iki dudağının arasından çıkan isimlerle oluşan bir heyet haline gelmektedir Türkiye Büyük Millet Meclisi, yani sonuç olarak pratikte milletvekili dediğimiz, o sıfatı verdiğimiz kişilerin aslında lider vekili olduğunu bilmek zorundayız.

Bu sadece siyaset-hukuk bağlamında siyasi partiler hukuk sayfasının bir küçücük bölümüne işaret etmek için söylediklerim, aslında tabii bu ilişkinin bin, belki binlerce denebilecek farklı alanları, farklı bölümleri üzerinde sayısız söz etmek önemli. Hem tabii hem vaktin müsaade etmemesi nedeniyle, hem de hakkımı suiistimal etmemek için izninizle bir başka konuyla, ona değinerek sözlerimi tamamlamak istiyorum. Siyaset hepimizin bildiği gibi insanı mutlu etmek için hukuktan yararlanmak durumundadır, onu kullanır, o amaçla yasa çıkartır, kural koyar; ancak koyduğu kural hukukun temel değerlerine saygılı olmak zorundadır, durumundadır. Aksi halde kanun devletinden söz edilebilir, ama hukuk devletinden söz edilemez. Hukuk devletinin olmadığı yerde insan

hakları başta olmak üzere demokratik rejim, özgürlükler, tehdit ve tehlike altında demektir. Türkiye bu anlamda hâlâ hukuk devleti değildir. Anayasanın demokratik rejim gereklerine uygun bir -esas itibarıyla tabii- Anayasa olması, ona aykırı yasaları iptal eden bağımsız bir yüksek mahkemenin var olması, kısaca hak arama yollarının açık olması hukuk devletinden söz etmek için gereklidir, hatta asgari koşuldur, ama benim de mensubu olmaktan gurur duyduğum Doğan Medya Grubu'nun başına gelenler gösterir ki, bunlar da yeterli değildir. Burada bir noktayı belirteyim; ben Doğan Medya Grubu'nun az önce söylediğim gibi çalışmaktan uzunca yıldır, hatta şu anda orada en uzun süre çalışmış elemanı olmaktan gurur duyan biriyim, ama o grubun ne vekiliyim, ne de burada veya başka yerde o grup adına konuşma hakkına, yetkisine sahip değilim. Sadece yaşadığım bir olayın içinde bulunduğum bir ortamın gerçeklerini hukuk platformunda sizinle paylaşmak için bu konuya değinmekteyim.

Gazetelere geniş şekilde yansıdığı için sanıyorum hepiniz bilmektesiniz. 2006 yılının Kasım ayında Axell Springer isimli büyük bir yayın grubu Almanya'da Doğan Medya Grubu'nun bir parçası olan Doğan Tv Holding'in hisselerinin yüzde 23'üne talip oldu. Taraflar görüşmeye başladılar, Kasım 2006'da anlaşabilecekleri hususundaki noktaya gelince bunu Sermaye Piyasası Kuruluna resmen bildirdiler. Görüşmeler devam eder, 26 Aralıkta taraflar mutabık kaldıklarını koşullarda tespit ederler, onu kayda geçirirler ve yine halka açık sermaye grubu olduğu için

sözünü ettiğim holding kurallar gereğince Sermaye Piyasası Kurulu'na resmen bildirilir. Fakat o sırada ya da o gün axell springer christmas nedeniyle ödeme sorunu konusunu erteleme ihtiyacı duyduklarını bildirince taraflar gene mutabık kalırlar, o mutabakatı iptalde mutabık kalırlar, bunu da Sermaye Piyasası Kurulu'na o gün duyururlar. Bir hafta geçer, 2 Ocak günü alıcı 375 veya 385 -rakamlarda hataları bağışlarsınız- milyon Euro tutarındaki bedeli bankaya yatırır, aynı gün hisse senetleri de karşı tarafa devredilir. Yani satış akdi hukuken 2 Ocak 2007 tarihinde tamamlanır. Aradan zaman geçer, devletin vergi denetçileri en azından hiç kimsenin kabul edemeyeceği bir işi yaparlar, gelirler holdingin hesaplarını incelerler. Bir aşamadan sonra hepimizin bilgisine sunulduğu gibi derler ki, siz bu akdi, bu satış aslında 2006 yılında yapmışsınız. Aralık sonunda beyan etmişsiniz mutabık kaldığınızı, ama sonra vergi kaçırma niyetiyle bir hafta ertelemiştir, hatta bu yüzden de sadece bununla kalmamışsınız muhasebe kayıtlarınızla da oynamışsınız. Bunun bedeli nedir? Cezası ilk karşımıza çıkan rakam 116 milyon liradır, bunun cezası katlanacak, 775 milyon lirayı bulur, o da orada durmaz. Çünkü Vergi Usul Yasası'nın hükümlerini bilenler bilir, benim işim değil, 862 milyon liraya gelir rakam, o sırada tebliğ edilir; sizin 862 milyon lira ödemeniz var. Yine bunlar bilinen hususlar, taraflar biri beyan eder, öbürü hayır der, ama 1.150.000.000 -rakamda ufak yanlışım olabilir- lira tutarında Maliye tarafından kabul edilecek teminatı devletten tespit etmemiz lazım tebligatı yapmış. Taraflar yine bir taraf

teminat gösterir, öbür taraf birinci defa reddeder, ikinci defa reddeder, üçüncüde tüm gazetelerde benim de okuduğum gibi Hürriyet Gazetesinin yüzde 60-65 hisse senedi teslim edilir, daha doğrusu haciz işlemi başlatılır, bir tarafta haciz başlattık, öbür tarafta biz de bu işler bağlamında zaten hisse senetlerini teslim ettik.

Buraya kadar ortada vergi kaçırılıp kaçırılmadığından kuşkulu bir durum var, devletin görevlileri de görevlerini yerine getiriyorlar. Dışarıdan baktığımız zaman çok basit olarak görünen bu, diyecek de laf yok. Çünkü eğer devletin yetkilisi yanlış bir iş yapıyorsa mahkemeler de açık, gidersin mahkemeye hakkını ararsın orada. Buraya kadar böyle bakınca diyecek hiçbir şey yok, ama eğer bu işlem vergi kaçırma olayını gerçekte vergi kaçırmanın biri vardır, o olayı öğrenmek, yakalamak ve gereğini yapmak için değil de, bu yetkiyi kullanarak o grubu batırmak için yapıyorsa ne yapacağız? Sorunumuz zaten aslında burada, yoksa hırsız varsa polis gider yakalar, yargı da verir cezasını, olay biter. Eğer öyle değilse, yani dediğim gibiyse o zaman hakkınızı nerede arayacaksınız? Yargı orada duruyor, gidersin en kısa sonuç alma şansın varsa 2 senede alırsın sonucu, ortalama 7 senedir, ama o sırada bundan dolayı senin borsadaki halka açık şirketinin hisse senedi 100'ken 1 olmuş yahut 10'ken 1 olmuş, fark etmez. Bunu haciz işlemi yaptın, yine hukukçular tabii konunun uzmanları benden daha iyi bileceklerdir, haciz işlemi nedeniyle satışa çıkardın, 10'u 1 üzerinden satışa çıkardın. Yani sistemin varlığı

yetkiyi hukuk içinde kullanıyormuş gibi görünerek mahvetti ve gitti. Yarın daha da işler yürüdü, haciz işleminin bir sonraki aşaması olarak haciz edilenleri satışa çıkardı maliye, Ahmet Bey de geldi 100 değerdeki şeyi 1'e aldı veya bir başka şahıs, öbürlerini de aynı şekilde. Nereye vardı? Hak arama yoluyla tamam hukuk içinde kalalım, oradan ayrılmayalım, hukukun üstünlüğünü esas alalım, doğru. Hak arama yoluyla aldığımız zaman hakkımızı nereye varmış olacağız? Bir yere varmış oluyor muyuz? Varsa buna evet, mümkün, alacaksınız, alırsınız diyen dinlemeye hazırım. Ben öyle bir ihtimali göremedim. Daha da onu bir kenara bıraktım, sözlerimin sonundayım; sayınız ki, bir grubu batırdınız. Bakın, siyasi bir şeyimizde devletin imkanları elinizde, hiddetini, kudretini zaten sizin tarafta, o her zaman yanınızda ve batırdınız. Tamam, neyi batırıyorsunuz? Hepimiz bu toprağın üzerinde yaşıyoruz, hiçbirimiz şurada yaşanılanlara aşına değiliz diyecek durumda değiliz, neyi batırıyorsunuz? Türkiye'de modern Cumhuriyet'in temel değerlerine sahip olduğu için, buna sahip çıkmaktan vazgeçmediği için bir sesi boğuyorsunuz. Son olarak karşınızda direnenlerden varsa birkaç tane daha birini de bertaraf ediyorsunuz. Nereye gitmek için yapıyorsunuz? Antilaik bir rejim hedefinize ulaşmak için yapıyorsunuz. Hukuk içinde lütfen yanımızda olun. Hepinize saygı sunuyorum.

Av. NEZİRE SELÇUK

Sayın Oktay Ekşi'ye teşekkür ediyoruz.
Değerli konuklar ikinci sözü Prof. Dr. Süheyl

Batum'a veriyoruz. Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi ve Vatan Gazetesi yazarı buyurun efendim.

Prof. Dr. SÜHEYL BATUM

(Bahçeşehir Üniversitesi Öğretim Üyesi)

Çok teşekkür ederim. Değerli arkadaşlar, ben de İstanbul Barosuna çok teşekkür ederim böyle bir fırsatı verdikleri için. Burada bazı genç, biraz daha az genç arkadaşlar da var, o genç arkadaşlar ya stajyer avukattır ya da bilmiyorum hukuk fakültesi öğrencisi midir ya da gerçek avukatlar mıdır bilmiyorum. Hukuk Fakültesi öğrencileri misiniz? Harika, onlar da varken bir şeyden söz etmek istiyorum; değerli arkadaşlar, hukuk devletin tanımını bugün çok güzel bir başlıkta vermişler: Hukuk, Siyaset ve İnsan. Gerçekten hukuk yaşayan bir şey, yaşaması lazım olan bir şey ve o kadar önemli ki, Türkiye'de bazen hukukun önemini biz kaybediyoruz. 2000'li yılların başı böyle bir durum olmuştu, dönem olmuştu. Biz Türkiye'de hukuku tartışmak istiyorduk o sırada hukukçular olarak, başka bir şey yapacağımız yok, bize bu devlet veya bu ailemiz hukuku oku, hukuku öğren, hukuku insanlara anlatmaya çalış, öğrencilere anlatmaya çalış ve de bir kelime bile öğretebilersen hukuk devleti açısından yararın olur diye yetiştirmiş. 2000'li yılların başı 2002-2003 biz gidiyoruz bir yerde hukuk anlatacağız. Bize "hişşt, borsa düşer hocam" diyorlar. Allah Allah, çıkıyorsun bir televizyona "hukuk, hukuka uygun" diyorsun, "hişt, ne yaptın?" diyorlar. "Ne oldu?" "Hocam, borsa düştü, bitti,

mahvoldu, dolar çıktı”

Bunu Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşamadık diyen bir tek insan yoktur. Oysa hukuk o kadar önemli bir şey ki, UNDP'nin, Birleşmiş Milletler Kalkınma Örgütü'nün -hep bunu örnek veriyorum, bu çok önemlidir- raporları vardır insani gelişmişlik endeksi ve bu insani gelişmişlik endeksinde Türkiye hep maalesef ortaldaydı, ortaldan sona yakındı. Hiç unutmuyorum, 2002 yılının raporunda, hatta Kemal Derviş'in de sonra başına gittiği kuruluş çok önemli bir kuruluştur, en önemli işi de şu sadece; her yıl bir insani yeni gelişmişlik endeksi raporu yayınlar. Türkiye 2002 yılında hatırlayın o korkunç krizi yaşadığımız krizin sonrasında 173 ülke arasında 85., sonra o muhteşem yıllar geliyor, AKP yılları, Allahım ilerledik, gittik, uçuyoruz, bütün iktisatçıları her gün televizyonda izliyoruz, biz o sırada tersi “hu” derken “aman sakın söyle, borsa düştü, bak senin yüzünden mahvolduk” filan derken 2007-2008'in raporuna geliyoruz. Türkiye o kadar büyümüş, muhteşem seviyelere gelmiş, kişi başına milli geliri 9 500 doları bulmuş -öyle deniliyor- insani gelişmişlik raporundaki yeri 172. iken 177 ülke olmuş, 177 ülke arasında 85. likten 84. lüğe çıkmış, bir sıra. Hakikaten bu ekonomik gelişmenin olmadığını palavra mı olduğunu gösteriyor? Hayır, ama bir ülkede insanlarımızın insanca yaşama imkanını tanıyamıyorsanız, ekonomik gelişmenin bir anlamı yok. Eğer insanlarınıza siz o gelirden pay veremiyorsanız, kadınlarınıza eğitim imkanı veremiyorsanız, insanlarınıza eğitim imkanı veremiyorsanız, onu eşit dağıtamıyorsanız, onu ka-

dınlarını siyasete sokamıyorsan sen insani gelişmişlik endeksinde altta kalıyorsun. Peki, bunu sağlayan ne? Hukuk. Demek ki hukuk devleti ve hukuk sadece birtakım kitaplarda ve belgelerde kaldığı şekliyle o 1215'lerde Magna Carta'lardan yapılan yürüyüş sadece kitaplarda kalan bir şey değil, insanın yaşamında doğrudan doğruya etkisi olan yaşadığımız, yaşamamız gereken, hissetmemiz gereken bir şey.

Ben esasında farklı bir şeyden almıştım, ama Oktay Bey de çok güzel bir hukuk devletin nereden geldiğini belirleyen bir şey yaptı. O yüzden biraz değiştirmek ihtiyacını hissettim. O bakımdan konuşmama böyle başladım ve şunu söylemek istiyorum özellikle, bakın; hukuk devleti bizim Anayasa Mahkememiz harika bir tanım yapmış. Ben üniversitede bütün öğrenci arkadaşlara ilk önce bunu okuyorum. Şöyle hızlı hızlı okuyorum hatta; hukuk devleti insan haklarına saygı gösteren ve bu hakları koruyucu adil bir hukuk düzeni kuran ve bunu devam ettirmeyi kendine zorunlu sayan ve bütün faaliyetlerinde hukuka ve Anayasa'ya uyan bir devlet olmak gerekir. Hukuk devletinde yasa koyucu organ da dahil olmak üzere devletin bütün organları üstünde hukukun mutlak bir egemenliğe sahip olması yasa koyucunun faaliyetlerinde kendisini her zaman Anayasa ve hukukun üstün kurallarıyla bağlı tutması gerekir. "*Ne anladınız?*" diyorum, "*dur, daha yazamadık*" diyorlar. Tabii, eğer hukuku yaşatan bir şey yapmazsanız bu tanım harika bir tanım tabii, ama bu tanım sadece tanımda kalır, yaşamaz, insanların yaşamına geçmez. İnsanın yaşamına

geçmeyen de ancak dediğim gibi olmayan, sizi 85'ten ancak 84. sıraya çıkartabilen hukuktur ya da "adalet mülkün temelidir" diye yazar, orada kalır. Hatta onu da Allah Rahmet eylesin Turgut Özal o "mülk"ü "mülkiyet" zan-netmişti, "adalet mallarımızın temelidir" diye söylemişti. Orada kalır, malın temelinde kalır.

Değerli arkadaşlar, bir şeyleri not edin ve gerçek anlamda hukukun nerede olduğunu veya nereye gittiğini tartışalım diye söylüyorum. Sadece belli şeyleri not edin, bir kere birincisi çok önemlidir; burada genç öğrenciler var, genç hukukçular var. Hukuku tartışırken bir kere şunu bilmeniz lazım; evet kavramları mutlaka tam yerine oturtmamız lazımdır. Bir ülkede hukuku oturtmak istiyorsanız Türkiye'de en zor yapılabilecek iş budur. Çünkü özellikle bilerek, isteyerek, bilinçli olarak Türkiye'de 15 yıldan beri sürdürülen bir faaliyet var. O da şu; Türkiye'de Cumhuriyetin veya Türkiye'de bütün bir tarihin Osmanlı-Türk gelişmelerini alın, yerleştirmeye çalıştığı bütün kavramlar bilerek, isteyerek allak-bullak ediliyor. Bugün bu kavramları kullanarak hiçbir şey konuşmanız mümkün değil. Size iki-üç çok basit örnek vereceğim. Bunlardan biri şu; değerli arkadaşlar, Türkiye'de bir şeyi koymuştuk biz: Tutuklama. Benden sonra Fatih bunu çok daha güzel ceza hukuku profesörü olarak anlatacaktır. Tutuklamanın koşulları Türk Ceza Kanununda, Ceza Muhakemesi Kanunu'nda yazmış, nasıl tutuklama yapılabileceği yazmış ve biz buna yeni değiştirttik. Üstelik biz tutuklamanın tutuklandıktan sonra onun devam etmesi için, tahliyenin reddedilmesi için nelerin gerekli

olduğunu da Türkiye'nin ilk Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararı Türkiye'ye ilişkin buna ilişkindir. Adam tutuklu, tahliye istemi sürekli reddediliyor ve "sen bunu yaparken şu koşullara neden uymadın?" diye Türkiye'nin ilk kararı da ondan sonra da onlarca kararı var. Demek ki, biz bunun farkına da varmışız hukuk devleti, hukukçularımız ve CMK'da değişiklik yapmışlar. Eski CMUK'umuzu değiştirdiler, CMK yaptılar. 100. maddede yazılmış. Oysa biz şunu yaşamaya başladık; mahkeme tutuklama kararını veriyor. Ben gördüm bizzat, buradakilerin çoğu da görmüştür. Tutuklamanın 19 ay devam etmesi için 19 kere karar veriyor ve kararlar iki satır. Yahu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi "sen bunu devam ettireceksen neden bunun kuvvetli suç şüphesinin ve kaçma tehlikesinin olduğunu devam ettiğine ek ayrıntılı başka başka gerekçelerle ileri süreceksin" diyor. Mahkeme "suçun katalog suçlardan olması ve kuvvetli suç şüphesi nedeniyle tutuklamanın devamına" diyor.

Ardından bir komutan 7-8 ay sonra tutuklama tahliye istemi kabul ediyor ve biz mahkeme bu kararı verirken bir sayfa gerekçe yazmış. Bu şunu gösterir; mahkemenin üstünde o derece yoğun bir baskı var ki, adam normalde tutuklanırken yazması gereken gerekçeyi salarken "vallahı saldım, ama ne yapayım" diye yazmak zorunda hissediyor kendini ve siz de biliyorsunuz, o gün hemen Türkiye'nin belirli gazetelerine, belirli gazetecilerine bir servis yapıldı. Karısının bir yerde dinlenmiş bir şeyi hiçbir yerde delil de olmayacak, "12 bizden 14 sizden" filan falan

derken bir şeyler söylerken biz hepimiz şunu tartışmaya başladık: Boş ver tahliye tutuklamayı, kalsın içerde, tahliye ne demektir? Kalsın içeride. Bize göre öyle bir kavram karıştırdılar ki, tutukluluğun ilanihaye devam etmesi hukuk, tahliye hukuksuzluk gibi bir duruma düştük. Kavram karmaşası en basit, diğer kavramları Cumhuriyet, laiklik filan bunları hiç koymuyorum. Size direkt birebir yaşayan hukukumuzu ilgilendiren bir şey söylüyorum.

Az önce sevgili arkadaşımızla çok güzel bir şey konuştuk, kendisi mahkemede bu savunma görevini yerine getirirken el-kol hareketi yaptı diye hâkime kendisi mahkemeye saygısızlıktan dolayı hakkında dava açılmış ve şu anda yargılanıyor. Hukuk yaşayan diyoruz ya, bir şey daha söyleyeyim; parti kapatma. Türkiye, dünya, daha doğrusu Avrupa, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra oturdu, "bu savaşlar bir daha olmasın, hukuk düzeni bütün Avrupa'yı kapsasın" diye oturdu 49'da Avrupa Konseyi'ni kurdu. Hemen arkasından 50'de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni imzaladı. Türkiye de onun ilk üyelerinden ve 55'te de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ni faaliyete başlattı ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi o günden bugüne şu kabul edildi; demokratik ülkelerin batı ülkelerinin ortak yargı organı bütün ülkeleri bağladı, bütün ülkelere karar verdi, bütün ülkeler bu konuda şey yaptılar. Bizi de gözaltı süresi 4 günden fazla olamaz, İngiltere'yi mahkum etti, bizi de etti. Almanya'yı mahkum etti, bizi de etti. Gözaltı koşulları konusunda mahkum etti, ona uydular. Telefon dinlemede mahkum etti, uydular,

düşünce özgürlüğünde, hatta bizim dikkat edin, “DGM’lerinizde asker hâkim olamaz” dedi, çıkarttık, Anayasamızı değiştirdik. Ne güne kadar? Refah Partisi şimdi 28 Şubat diyorlar ya, 28 Şubat öncesinde bir Refah Partisi diye bir fenomen yaşıyorduk. Bize geliyordu buraya gelenler, şimdi Başbakan filan oldu onlar, “ah biz ne kadar demokratiğiz, böyle canımız ciğerimiz”, öbür taraftan bir baktık Şevki Yılmazlar yeminler ettiriyormuş filan, bu ortaya çıktı. Anayasa Mahkemesi kapattı ve dediler ki, tabii “faşist Türkiye’nin faşist Anayasa Mahkemesi karar verdi” dediler. Peki dedik, ne yapalım? Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine gitti Refah Partisi davası ve “görün bak ne olacak şimdi?” dediler ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 2001 yılında “doğru yapmışsınız Refah Partisini kapatmakla” dedi. Aynı şeyleri burada da söyledi, dediler ki, bu adamlar eskiden de söylemişti, düzen. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi dedi ki, olsun. Demek ki o zamandan beri aynı şeyleri söylüyorlar dedi. Canım Şevki Yılmaz’ın ne alakası var bizle? Olur mu, siz milletvekili yapmışsınız adamı üstelik bunları söyledikten sonra, üstelik de parlamentoda alkışlarla karşılamışsınız. Bütün bu söylediklerinden, yaptıklarından dolayı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ilk önce Daire, daha sonra da Büyük Daire 17 adamı tuttular ve Refah Partisi’nin kapatılmasının haklı olduğuna karar verdiler.

Bu korkunç bir darbe oldu bazı kesimler üzerinde Türkiye’de, arkasından da Leyla Şahin kararı çıkınca bir anda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi yok, yerine bir şey yarat-

mak lazım; Venedik. Venedik dedi ki diyor biri, kim ağabey? “Venedik dedi ki”, bilmiyor çünkü. Ona biri demiş ki, çık da söyle bunu. Ruşen Çakır gazetede yazdı. “Pazar günü televizyona çık” dedi Ruhat Mengi, ben de bütün onları derledim, Ruşen Çakır yazı yazdı “Avrupa Birliği’nin Venedik’i diyor ki” diye, sakladım yazıyı, götüreceğim şimdi. Avrupa Birliği’nin Venedik’i mi var? Yok, atıyor, çünkü ona demişler ki söyle bir şey, Venedik de, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nden biz vazgeçtik, küstük, sen Venedik diye bir şey uydur. Venedik Komisyonu şimdi Başkanı da geçen gün gördüm, 4 gazeteciyi almış karşısına Anna Venedik dedi ki diyor, böyle biz Venedik gibi yapacağız diyor. Venedik nedir? Avrupa Birliği’yle alakası yok, Avrupa Konseyi’nin bir danışma organı. Bu parti kapatma konusunda da, referandum konusunda da, seçimler konusunda da, dokunulmazlıklar konusunda da hepsinde raporlar hazırlar ve raporların tümünde de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne atıfta bulunur. Çünkü Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Avrupa demokrasisinin ortak yargı organıdır. Biz bugün bunu bıraktık, çünkü ondan yararlanamıyoruz.

Biz neyi tartışıyoruz bu ülkede? Hukuku tartışıyoruz. Size 7-8 başlık söyleyeceğim sadece, bunları alt alta koyun, Türkiye’de hukuk devleti teorik filan değil, yaşayan bir şey;

1. 5020 Sayılı Kanun, Bankalar Kanunu’nda yapılan değişiklik herkes çok memnundu. İstanbul Barosu bir toplantı düzenledi. Zannediyorum ya 2002 ya 2003, 5020 Sayılı Kanun üstüne, ben de orada Anayasa

hukuku açısından, Köksal ağabey ceza hukuku açısından, Fatih vardı ve biz dedik ki, bu kanun Anayasa'ya da, hukukun ilkelerine de aykırıdır. "*Hişt yapma*" dediler, çünkü o sırada biz Uzan'la ve Bilgin'le hesaplaşıyorduk. Bu Kanun Anayasa'nın saydığı masumiyet karinesi ilkesine aykırı, müsadere yasağına aykırı, geriye yürümezlik yasağına aykırı, cezaların şahsiliğine aykırı, aykırı. 5020 Sayılı Kanun.

2. Amme Alacaklarının Tahsili Hakkında Kanunda ammenin, kamunun, devletin alacakları bir ihaleyle bir özel kuruluşa verildi ve o kuruluş tam bir Deli Dumrul bir yasa değişikliği hiç görmedik ve ilgilenmedik bile. Sadece ateş düştüğü yeri yaktı. Hukuk devleti. Dedik ki, ne var alıyor? Adamın cezası faraza 1 milyon liraymış, istediğiniz şimdi 1 milyar lira. Ne yapalım 1 milyon cezası olmasaydı. Başbakanımız diyor ya kredi borçlarının hepsi "... " diye, hukuka dikkat etmedik.

3. PVSİ -Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu- biz bunu değiştirdik, bayağı güzel değişiklikler yaptık 2001'den sonra, 2002'den sonra. Sonra PVSİ ek 7'de tabii ki istihbarat niteliğindeki telefon dinlemelerini yaptık. Bu yasada 2005 yılında bir değişiklik yapıldı. Hiçbirimiz görmedik, görmezden geldik. Görene böyle yaptılar; "*hişt, borsa, unutma, dola*", "*Pardon*" dedik. Burada istihbarat niteliğindeki telefon dinlemelerindeki bütün yetkiyi Başbakanın tek başına atadığı bir kişinin kuruluşun başında olduğu Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı'na bıraktık. "*Tek başına Başbakan'ın atayacağı, bu faali-*

yetlerin bütün yürütülmesi ve denetimini de Başbakanın özel olarak yetkilendirdiği kişi ya da kuruluş, kurum” diyor. Özel olarak yetkilendirdiği.

4. Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nda değişiklik yapıldı. Hâkimlerin aday olarak tespiti Adalet Bakanına bırakıldı ve 1.5 senedir de Anayasa Mahkemesi'nin önünde, başkanı gündeme almıyor. Bunlar tesadüf, hukuk devleti.

5. Anayasa madde 133'ü 2005 yılında değiştirildi. RTÜK denilen kurum tamamen Anayasada yerleştirilerek 9 üyesinden çoğunluğunu tek başına iktidar partisinin sahip olacağı bir şekle getirildi. Bunda CHP'nin hatası yok mu? CHP'nin olmaz olur mu? Onu da kandırdılar, zaten majestelerinin muhalefeti olduğu için ona dediler ki, oğlum 3 sizden 6 bizden, o da tamam dedi. 21 Haziran'dır Kanununun geçişi, hatırlayın, 3-4 gün kalsa giremiyordu. Hayır, toplanacağız özellikle, CHP de çünkü 3 adam atatacağım dedi. Hatası var, ama ben hukuktan söz ediyorum, o partiden bu partiden değil, hukuktan.

6. Anayasa taslağı getirildi bir anda, hazırlanması gizli bir Anayasa taslağı geldi. Açtık baktık heyecanla, 5 akademisyen arkadaş hazırlamış. Herhalde bir şey vardır dedik, bir açtık baktık taslağı, taslakta biraz da hiçbir şey yok, sadece hükümetin elindeki bütün şeyleri açıyor, yanlışlıklardan söz etmeyeceğim, binlerce kez konuştuk. Hukuk devletinden söz ediyoruz ve hukuk devletinin en belirleyici az önce Oktay Bey de söyledi, en önemli kurumlarından biri olan Anayasa Mahkemesi'nin 17 üyesinden 9'unu bugün

iktidar partisi belirliyor bu taslağa göre, 9'unu dikkat edin, akademisyenler bunu yaptığı zaman hukuk devleti nerede, hukuk devletinde neredeyiz bunu düşünmek lazım.

7. Az önce söylediğim gibi, aynı şekilde bir kurulun daha YSK'nın 2002'de Yüksek Seçim Kurulu bütün kararlarını biliyorsunuz, 2002 kararını biliyorsunuz, referandum konusundaki dünyadaki gelmiş-geçmiş en antide-mokratik referandum uygulamalarından biri olan neden, ben bunun üzerine 1985 yılında tez yazdım, referandum oylanırken metnin değiştirildiği dünyadaki tek referandum örneğidir. Metin oylanıyor, boş ver ya, daha az kişi oyladı diyerek metin, oysa referandumu halk anlayacak, referandumun esprisi budur. Halk allami cihan olmayacak dünyanın hiçbir yerinde, ama evete de bakacak, hayıra da bakacak, sonunda kanaatini verecek. O yeterlidir. Bu ne evete bakacak, daha metin belli değil, metin oylamadan başladıktan sonra değiştirilmiş. buna bile evet demiş YSK sonunda şu Tunceli'de ya yapmayın artık dedi. Başbakan yardımcısı çıktı ne dedi? *"Bunun ne yetkisi var mı, ne konuşuyor ki"* dedi. Televizyonlarda bir kişi izlememiş değildir. *"Yasa nereden öyle çıkarmış, ne yetkisi vermiş yasa ona?"* dedi. Oysa Anayasayı açıp baksanız bırakın yasayı, Anayasada bile seçimlerin bütün süresince her türlü işlemin-den, dürüstlüğünden, eşitliğinden bütün yürütülmesinden Yüksek Seçim Kurulu'nun yetkili olduğunu görürsünüz, ama hukuk devleti. Anayasası bağlamayan iktidarı olan bir hukuk devletinden söz ediyoruz.

8. Telefon dinleme, rezillikler ortada. Bana bu ülkenin savcılarının bir şey söylemesi lazım. Nasıl beyefendi hakkında hemen dava açıyorlar, ne yaptılar şimdi? Bütün gazetelerde, bütün iktidarın gazetelerinde çarşaf çarşaf insanlar hakkında 15 aydır “*bak, yarın kimler gözaltına alınıyor, bak şimdi neler çıkacak*” diye dünyada demokrasiyim diyen ilk defa bir ülkede bir Cumhuriyet Başsavcılığı yapmış, Yargıtay cumhuriyet Başsavcılığı yapmış bir adamın evine aramaya gitmeden önce devlet televizyonu “*birazdan gidiyorlar, biz kapıda yerimizi aldık, bekliyoruz*” diye ilk defa yayın yaptı. Ne yaptılar savcılar? Anlat-sın bana, desin ki bu savcı, Türkiye Cumhuriyeti Başsavcısı desin ki bu Ergenekon’da ben şu savcı şu gazeteler için şöyle şöyle yaptım, şunu yaptım. O sırada Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi -ben geçenlerde Vatan’da da bunu yazdım- İtalya’yı bunun 1/10’u için mahkum etti. Betil Okraksi davasında ve ne için biliyor musunuz? Diyor ki, yargıda -bizdekinin 1/10’u- bunlar yer alırken sen ne yaptın? Hangi soruşturmayı başlattın, kime yaptırım uyguladın? Hiçbir şey belli değil, o yüzden bunları sen sızdırmamış olsan dahi sen suçlusun. Oysa orada da Adalet Bakanı aynı şeyi söylüyor, avukatlar yapıyor, bunların müsebbibi avukatlar diyor orada da, biz avukatlara veriyoruz dosyayı, onlar sızdırıyor derken Betil Okraksi davası.

Değerli arkadaşlarım, son olarak şunu söylemek istiyorum; Türkiye’de şunları alt alta koyduğunuzda sadece şunları 5020 Sayılı Kanun’la başlayan hukukun nereye gittiğini çok açık görüyorsunuz, net görüyorsunuz.

Şimdi yeni Anayasa taslağı da 4 tane geliyor, şimdi göreceksiniz onda, yargı bağımsızlığı var mı? Hayır. Dokunulmazlıklar var mı? Hayır. Katılımı artıracak bir şey var mı? Hayır. Seçimle ilgili barajı bile dikkate alabiliriz diyor başbakan, halbuki tek değiştirilebilecek belki odur, onu bile dikkate alabiliriz diyor. Denge ve fren mekanizmaları var mı? Hayır. Yerine partiler kapatılmasın hiç, dünyada sanki Türkiye gibi bir ülkede parti kapatma varmış gibi, yani dikkat edin komedi, 11 üyenin 10'u bu laikliğe karşı eylemlerin odağıdır diyor, fakat partiyi bir de para cezası verilip yapılıyor. 11 üyeden kaç lazım? Herhalde şöyle bir düzenleme getirilecek; 11 üyenin 14'ü oyda bulunursa parti kapatılır diyecekler. Başka bir çaresi yok herhalde, bilmiyorum.

Yapılması gerekenler var mı? Var tabii, ama hukuk devleti buraya geldiğinde şuna çok dikkat etmek lazım, genç hukukçulardan ricam da şu; özellikle bunu bir fırsat olarak alıyorum, Osmanlı Türk Anayasal gelişmeleri, Türkiye önemli bir ülke, hukuk birikimi çok önemli olan bir ülke. Türkiye birilerinin zannettiği ve bize zannettirmeye çalıştığı gibi kavramları bükerek, eğerek 2002'de demokrasi olmuş, 2007'de de ilk defa Anayasa yapacak bir ülke değil her ne kadar bizi kandırmak isteseler de. Nasıl televizyonlarda, gazetelerde birbirine sarılıp böyle liberal, Allah'ım sivil Anayasa yapıyoruz deyip sarılıp birbirlerini öpseler de Türkiye'nin çok ciddi bir birikimi var. 1808 yılında ilk Anayasal belgesini yapmış ülke kaç tane var dünyada sayın, bize tabii acayip küçük geli-

yor. Diyoruz ki, İngiltere'yle kıyasladığımızda 600 yıl geç kaldık diyoruz. Aynı o toplumsal tabana, sosyoekonomik tabana bakmadan, ama bir şey söyleyeyim; Türkiye 1839'da Gülhane Haddi Hümayununu imzaladı Osmanlı, ne zannetti? Biz bittik ya, hemen demokratik olduk. Öyle dediler ona.

1856 ıslahatı yazdılar Paris Antlaşmasına, "*bakın, bir yapınız 56'yı Avrupalı oldunuz*" dediler. Bizimkiler nasıl sevindi, havai fişekler attı Avrupalı olduk diye, 1876 Anayasası Tersane Konferansında dediler ki, Anayasayı yap bak yırttın, bittin. Kötü mü? Değil, ama hiçbir Osmanlıyı Avrupalı da yapamadı, demokrasi de yapamadı, hukuk devleti de yapamadı, bırakın onları, parçalanmaktan kurtaramadı. Bugün yapılması gerekenler var. Yapılması gerekenlerin ne olduğunu birileri bize söylüyor, bizim iktidarımız da bize söylüyor. Peki, bunlar doğru m? Bana göre bunlar doğru değil, bizim Anayasamızı değiştirmemiz lazım, ama onlarla değil. Bizim hukukumuzu değiştirmemiz lazım, ama onlarla değil. Bizim gerçekten bir şeyler yapmamız lazım, ama onlarla değil. Onlar nerede? Yaptıkları burada. Kürt meselesi. Kavram karmaşası yaratılıyor. Birileri Türkiye'yi aptal sanıyor. Türkiye Kürt meselesiyle ilgili ilk defa Anayasa değişikliğini ne zaman yaptı? 2001, daha AKP yoktu bile, 2001'de Kürtçe konuşma yasağı kaldırıldı. Doğru mu? Doğru. Türkiye'de ilk defa burada Sayın Adalet Bakanımız, Sayın Hocamız, 2002'de Kürtçe konuşma yasağını kaldırdı. AKP var mı? Hayır, daha yok 2002'de, AKP geldi bunlardan vazgeçti diyelim. Hayır, 2003'te o da

yasayı tekrar değiştirdi özel televizyonlarda da konuşulmasını sağlamak için, 2003 hangi yıldayız? 2009, 6 yıl geçmiş, 6 yıl sonra bir anda Kürtçe YÖK, Şeş TV, bilmem ne. Ne değişti ki? Başka iktidar vardı da ondan, hayır gene AKP 2002'den beri, 2003'ten beni ne değişti ki AKP Şeş TV'yi açmadı, şeyi açmadı da 2009'da açtı? Aynı Osmanlı gibi, çünkü Amerika Birleşik Devletleri bize "PKK'yı ben yok ediyorum, ama siz de Barzani'yle anlaşma yapacaksınız, federasyon kuracaksınız Kürtlerle beraber, çünkü ben askerimi çekeceğim, Kuzey Irak'ta konuşlandıracağım, siz olmadan ben bu işi yapamam, yoksa seçimlerde destek olmam, iflahınız kesilir" dedi ve Türkiye şu anda 6 yıl sonra bir anda Kürtleri hatırladı, ama olsun biz gene televizyonlarda birbirimize sarılıp ağlıyoruz, Allahım Kürtlere hak tanıdık ne güzel diye. 2003'ten bugüne ne değişti, hangi yasa değişti bizim bilmediğimiz?

Değerli arkadaşlarım, dediğim gibi genç arkadaşlara özellikle bir tek şey söylemek isterim; bunları, ama ne olur şu 8 şeye dikkat edin. Sayın Oktay Ekşi'yi ben çok severim bilir, gerçekten çok severim, çok dürüst, çok deneyimli ve çok iyi gazetecilerden. Türkiye'de bu çok önemli insanlardan biridir, ama bir tek şeyi söylemeden geçemeyeceğim; hani o bir Alman'a atfedilir, papaz mıdır, onlar ilkönce komünistleri aldılar, sonra öbürünü aldılar, sonra öbürünü aldılar, bir gün bana geldiler, söyleyecek kimse kalmamıştı. Doğan Grubu inşallah bu durumda değildir, çünkü bütün bunlar olurken Doğan Grubu bunları ben iyi ki başına geldi demiyorum, göstere göstere, bilerek, isteyerek bilinçli olarak destekledi.

Doğan Grubu da bizim için çok önemlidir, çünkü Türkiye’de hukukun bu şekilde gitmesini belki beraberce ortadan kaldırabileceksek tek dayanaklarımızdan biri de gene onların grubu olacaktır diye düşünüyorum, ama bunu da hepimize deneyim olsun diye söylüyorum. Bana dokunmadılar ne olacak, aman yürü gideyim şimdi, o yüzden bu 8 olguya çok dikkat edin diyorum, hepimize saygılar sunuyorum.

Av. NEZİRE SELÇUK

Sayın Süheyl Batum’a çok teşekkür ediyoruz. Sözü Prof. Dr. Fatih Selami Mahmut-oğlu’na veriyoruz.

Prof. Dr. FATİH SELAMİ MAHMUTOĞLU

(İstanbul Üniversitesi Ceza Hukuku Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi)

Hepinize en derin saygılarımla konuşmama başlamak istiyorum. Aslında çok sık da toplantılara katılmanın isabetli olmadığını düşünüyorum, çünkü bundan aşağı-yukarı bir hafta-on gün önce yine bir toplantı oldu. Toplantılar Türkiye’nin aktüel konuları çerçevesinde yürüdüğü için bunlardan biri de şüphelilerin, sanıkların ve mahkumların sağlık hakkı bağlamında problemleriydi. Orada benim açımdan şöyle ilginç bir durum vardı. Geçtiğimiz Ağustos ayında cezaevinde hayatını kaybeden yurttaşımız Kuddusi Okkır Beyefendiyle ilgili Türk Tabipler Odası’nda bir araştırma yapmıştık. Konuşmama onunla başladım. Aslında o çalışma itiraf etmek gerekir ki, benim açımdan da çok ilginç bir

çalışma olmuştu. Çalışmada şöyle bir temel prensip koyduk: Dedik ki, hepimiz çeşitli siyasal düşüncelere sahip bireyleriz, tüzel kişilikler farklı da olur. Öyle bir çalışma yapalım ki, bu çalışma sonrasında aslında bu objektif veriler hepimiz açısından bir ayna olsun, buna hiçbir şey katmayalım ve bir aylık çalışma sonucunda bunu İstanbul Barosu'nun da web sayfasında yayınladık, bizler açısından, mesleki ve insani açıdan çok üzücü bir tablo ortaya çıktı. Bu tablo şuydu; aslında 36 ya da 37 defa devletin yöneticileri tarafından, sağlıkla ilgili yöneticileri tarafından sevk işlemleri yapılan, sağlık kontrolleri yapılan bir insanın yaşamının nasıl sonlandığına ilişkin çok kötü bir Türkiye hikayesiydi. Bu hikaye aslında kim okursa okusun üzüleceği, rahatsız olacağı bir hikayedir. Buradan bugünkü konumuzla ilgili şuraya gelmek istiyorum; eğer yürütmüş olduğumuz faaliyetlerle ilgili merkezinde insan yoksa, insanın olmadığı hiçbir yerde siyaset de hukuk da olmaz. Bugünkü konu başlığımız mudur, ama içinden insanı aldığımız zaman burada hukuka ve siyasete ilişkin konuşulacak da bir söz kalmamaktadır. Bakın, Kuddusi Okkır aslında sağlık problemleri olan bir insanı ifade eden X'tir. Peki, sağlık problemleriyle ilgili yaşlılık bir sorun olarak karşımıza çıkabilir mi? Evet, bu şahıs da X'tir, ama biz hepimiz bir samimiyet testinden geçmek durumundayız. Biz hangi hastalara sahip çıkıyoruz, hangilerine çıkmıyoruz? Bakın, burada eğer ikiyüzlü bir tutum izlediğimiz zaman hukuk analizlerinde kesinlikle sınıfta kalırız. Bunları konuşurken sizin kendi bünyenizde de yargılamanızı istiyorum. Biz buralara geldiğimiz

zaman sadece Şu parti bu parti meselesi olarak bu sorunları ozemeyiz.

Değerli ağabeyim, hocam Süheyl Batum Bey tutuklamayla ilgili bir Şey söyledi, evet söylediklerine ben de aynen katılıyorum. Pekala, size başka dramatik bir örnek vereyim. Mesela, banka davalarından açıldığı için söylüyorum, bunu da başka toplantılarda söyledim, bir arkadaŐım tutuksuz yargılanmak istemiyor, tutuklu yargılanmak istiyor. Sebebi ne biliyor musunuz? Çünkü devletin yargı hizmetine bulaŐma, 10 yıl bir süreç geçiyor, 36 yaŐındaki adamı 46 yaŐına getirmiŐsiniz ve bu adam diyor ki, alacağım o 10 yıllık ceza kesinleŐirse 50 yaŐında dayanmam diyor ve ben Şöyle bir müessesese talep ediyorum hukukçulardan; içeri girip yatmak istiyorum. Doğru ya da yanlış, suçluyum ya da susuzum bu çok önemli değil, sürem dolsun, geri kalan hayatımı devam ettireyim. Siz ne diyorsunuz tutukluluk kaldırılıŐın/kaldırılmasın? Bakın, Şimdi yle kötü bir sınav veriliyor ki, yaşlı insanlar üzerinde, sağlık problemi olan insanlar üzerinden eğer biz bunlar içeride kalsın, bunların tutuklu yargılanması son derece doğrudur, çünkü bunlar bazı kötülüklerin Türkiye’de kaynağıdır, işte ben  alıyorum dediğiniz andan itibaren sizin maziniz temiz olamaz, siz insan olarak da temiz olamazsınız. Biz burada hukukçular olarak kavramları doğru kullanmak mecburiyetindeyiz. Ben açıkça söylüyorum, en çok karŐıtımızın yanında durduğumuz zaman modern bir hukuk geliŐecektir. Şimdi bunlardan maalesef toplumumuz ders almıyor.

Aslında buraya gelirken başka bir örnek vermek istiyordum, doğru mu olur eğri mi olur takdirlerini size bırakacağım. Bundan yaklaşık 10 sene önce ceza hukukçusu olma rağmen yurttaşlarımız, yakınlarımız bizim hukuk disiplinlerindeki bu alanları çok iyi bilmediklerinden dolayı bir idare hukuku meselesi önüme getirdiler. İdare hukuku meselesinde sorun çok ilginçti. 1976 yılında Pendik bölgemizde devlet yurttaşımızın arazisine bir kamulaştırma kararı alıyor ve işlemini başlatıyor. İşlemi başlatır başlatmaz tapuya başka tasarruflar yapılamasın diye şerh koyuyor. Buraya kadar hiçbir anormallik yok, aradan ne kadar zaman geçiyor beni hayrete düşüren kısım da bu oldu, dosyayı aldığımda 1997'ydi. Dedim ki herhalde bir maddi hata var, yani 76-77 olacak gibi. Dediler ki, maddi hata yok. Bakın, 21 sene sonra şerh duruyor orada, devlet kamulaştırma işlemini tamamlamamış, vatandaşın parasını ödememiş. Biz teknik hukukçu olduğumuz için dosyayı ben çok garipsedim, hemen karşı enstitü, idari hukuk enstitüsü oraya gittim, dersimi çalıştım, kopyalarımı çektim, baktım, dediler ki, hocam buradaki garabet o kadar fazla ki, 1984 yılında yasa değişti, tamamlanmayan kamulaştırma işlemleri açısından şayet şerh varsa kendiliğinden silinecek. Durum bu, o zaman yine büyük bir saflıkla bu meseleyi çözdük dedim. Karayolları Bölge Müdürlüğüne gittim. Bir genel müdür arkadaş oturduk, buyurun hocam falan. Dedim ki, ben aslında bir avukat sıfatıyla gelmiyorum buraya, bir yurttaşın yakınıyım, sıfatım da bu dinlerseniz, durumu söyledim. Bakın, devletle birey arasındaki ilişkilerimizin kökenine

inmek durumundayız. Şöyle bir baktı, “*vay be, 21 sene bayağı olmuş hocam*” dedi. 84 yılında bir yasa çıkmış, sizden ricam bunu derhal silin. Basit bir dava, 21 sene bakın cevap şu; hocam bizi sıkıntıya sokar bu. Neden? Biz kararı almışız. Ne yapayım? Tapu, onlar silsin hocam. Peki, silmedi. Aslında bunun ceza hukuku anlamında karşılığı nedir biliyor musunuz? Görevi kötüye kullanmak. Tapuya gittik, aldı evrakı, nasıl bir eğitimidir bu, nasıl bir bürokratik eğitimidir? İnsanın yok sayıldığı, insanın değersizleştirildiği bir bürokratik yapıdan bahsediyoruz. Bu çok bilinçli bir şey de değil, alayım da işkence edeyim bu kültürüyle ilgili bir şey. Baktı, “*evet ya bu 84, bunun silinmesi gerekir*” dedi. “*Silin*” dedim. “*Sıkıntı olur hocam*” dedi. Sonuç şu; mahkemeye başvuruldu, mahkeme sürecinde akıllı bir yargıç sildi.

Biz tabii kafamızı ceza hukukuna taktığımız için idari yargıdaki bu meseleye ne diyeceğiz? Onun için şunu söylemek istiyorum; biz tüzel kişi olarak devletin yurttaşına bakış açısını değiştirmedığımız müddetçe bu sorunları bugün ya da yarın mutlaka yaşayacağız. Bakın, adli siciller de öyle. Biraz Bakanımız da burada, hem de bu toplantıyı bu kadar sükunetle geçirmeyelim, biraz kaynamasında fayda var, şimdi ihtilal olduğu gün bu ihtilalin benim için iki anlamı vardır; 60'taki ihtilal, 80'deki ihtilal, çünkü evde hep şöyle konuşurlardı: İhtilalden bir hafta sonra doğdun. İsmim Gürsel olacakmış, babam müdahale etmiş, isimlerimiz bile politik mülahazalarla konuluyor. Bizim kuşakta beyefendiler gayet iyi bilir, Gürsel ismi çoktur.

Devletimiz ismimizi de koyabilir. 80'de şöyle bir sevincim oldu, oh be doğru dürüst öğrencilik yapacağız. İlk samimi tepkim bu, sokağa çıkamıyoruz, herkes birbirini vuruyor, öldürüyor çok kötü bir Türkiye, neyse, biz hukuk fakültesinde ki, ben 79-83 döneminde okudum. Son derece de güzel bir öğrencilik yaptık, biraz daha rahatladık, vesaire. Devletimiz güzel bir referandum yapmış, o ince zarflar kimin ne atacağı belli, vesaire, yüzde 90, onlar da gayet güzel hiçbir problem yok, birden terör falan bitti, iyi de oldu. Fakat bunun Anayasası devreye girdi. Bakın, bu samimiyet testlerini lütfen yapalım, Anayasa yapınca Türkiye'deki daha açık söyleyeyim, sol entelektüel camia açıkça bunu söyledi; bu anayasayla olmaz. Buna sağ görüşlü insanların bir kısmı da katıldı. Üniversitelere merkezi bir sistem getirilmek istenildi, merkezi sistemin de beyni YÖK oldu. Hiç unutmam, YÖK'le ilgili bir köşe yazısında şunu okumuştum: YÖK'ün üzerindeki "Ö" harfinin üzerindeki noktaları kaldırıp "YOK" etmeliyiz. Bu Anayasayla ilgili tartışmalarda birden bu 1982 Anayasası sevgisi ne? Peki, bir önceki dönemde YÖK'ü şiddetle eleştirenler bugün YÖK'ü çok seviyorlar, ama YÖK'te olmayanlar da YÖK'e karşı çıkıyor. Biz ilkesel bazda tutum alamıyoruz. 5020 Sayılı Yasa özel ilgilendiğim yasadır benim ve Kadir Has Üniversitesinde yapılan bu toplantıda şöyle söyleyeyim size; bazen bir yasanın hiçbir yerini tutamazsınız, böyle bir yasa.

Uzan meselesinden dolayı Sayın Hocamız söyledi, iddiaya göre Uzan'ların yatı, çiftliği, katı, vesaire hep bu aklanan, aktarılan par-

alarla olduğu iddiası var. Yasaya çiftlik, yat, kat diye yazmışlar. Hukukta bunun hukuki karşılıkları vardır. Burada bazı simalardan hiç tereddüt etmiyorum, işkenceden geçirilen çok olmuştur. Ben size hassasiyetle söyleyeyim, Türkiye’de siyasetin bir döneminde işkenceden geçirilenlere oh deniliyordu. Bakın, 12 Eylül’ün böyle bir faydası oldu, her yerde söylüyorum, herkese işkence yaparak bunun ne anlama geldiğini öğrettiler. Doğan Grubu bakımından da durum böyle, diğerleri bakımından da bir ilkesel tutum izlemek mecburiyetindeyiz. Deniliyor ki, bunu kınıyorum, bir kez daha söylüyorum, ortam dinlemesinde bu sözleri yok mu sayacağız biz? Böyle söyleniliyor. Aklıma başka ortam dinlemesi geldi de, devleti şöyle ele geçirelim, acele etmeyelim, böyle yumuşak yumuşak, böyle konuşmalar izlemedik mi biz? Bu kasetler mübarek kasetler mi? Bunun içeriğini unutacak mıyız? Bununla ilgili neden? Bakın, hukuka aykırılığa siz pirim verirsiniz ortam izleme ve dinleme de sizin bakımınızdan artık meşru bir alan olur. Peki, neden biz ceza yargılamasında hukuka aykırı bir delil söz konusu olduğunda yırtacaksın, bakmayacaksın, etkilenmeyeceksin diyoruz? Bakın, gittiğimiz yerler çok tehlikeli yerler, analizler kötüdür ve hukuk analizlerinde çok büyük bir zafiyet içerisindedeyiz. Bizim modern hukuk düşüncesinde bunlara asla izin vermemeliyiz.

Kamuoyuna da yansıdı, bazen bunu söyleyeyim mi, söylemeyeyim mi ağzıma geliyor, tekrar vazgeçiyorum, ama hadi burada söyleyeyim; bir küçüğün cinsel istismarı iddiası olduğu için her makul anne-baba

olarak çok haberlerden rahatsız olduk. Ben de, iki kızım var, haberlerde sanığın kamuoyuna yapmış olduğu açıklamalardan dolayı çok rahatsız oluyorum. Peki, bu kişi ceza yargılaması hukuku açısından statüsü nedir? Sanıktır, şüpheliyi aştı. Peki, biz şunu söylemiyor muyuz? Adil yargılanma hakkı olacak, davaları etkilemeyeceğiz, artı tutuklamayla ilgili genel görüşümüz ne? Böyle tutuklama kararları mı olur? Biz böyle bir vakada tutukla diye bağırıyoruz, burada bir çelişki yok mu? Bakın neden böyle oluyor? Beğenilerimiz ya da karıştığımız üzerinden bir hukuk analizi yaptığımız için böyle oluyor. Bakın, hukuk zor bir iştir, hele yargıçlık felaket bir iştir, görmediğiniz, duymadığınız konularda yargıç karar verir. Antep'te bir duruşmaya girdim, bir şeyi böyle sıcak yaşadığımız zaman daha etkileniyorsunuz, şehrin önemli adamları tutuklu böyle getirildi, duruşmanın sonucunda yargıcın bir cümlesi "*tutukluluğu kaldırıyorum*" dediği anda bu açıldı, bu kadar önemli bir yetki bu. Biz duruşmaları hiç kusura bakmayın, duruşmaları mahkemede yapmıyoruz artık, duruşmaları mahkeme haricinde yapıyoruz. Bunları söylerken biz buralarda çalışmış insanlarız, siyasetin neresinde nasıl duracağımızı bilen insanlarız, ama meziyet sevdiğimizle ilgili değildir, o sevmek çok ayrı bir şeydir, modern hukuk da zaten bu nedenle çok zordur. Bir yargıcın yurttaşla söylediği gibi o insanı normal şartlarda ellerimle boğarım, ama hukuka aykırı delil olduğu için asla ben onu mahkum edemem, serbest bırakırım. Hukuk böyle bir şey, biz şimdi herkes kendine göre bir hukuk düzeni formatı yarattığı bir yerde, artı bir şey daha söyleye-

yim; biz yaşlı insanlara özen gösterelim diyoruz. Ben açıkça söyledim, Milliyet Gazetesinde yayınlandı, burada da söylüyorum, İlhan Selçuk'un alındığı günün ertesiydi, asla yapmayın dedim. Bir kere iddia ne olursa olsun yaşlı insana saygı göstereceksin. Bu hukukun da ötesinde bir kuraldır, insani bir kuraldır, bizim geleneklerimizde de muhteşem bir kural. Ben mesela, yaşlı insanların elinin öpülmesi çok hoşuma gider, geleneklerimizde vardır bu. Siz neden sabahın bilmem nesinde gidersiniz? Bir başkası da yaşlı olabilir, o yaşlıya da saygı gösterilir. Biz bunları yapmazsak değerli meslektaşlarımız, devamı kusura bakmayın, hoca lafiyla amiyane tabirle sınıfta çıkarız. Bunu yapmamamız gerekir.

Ben şunu söylüyorum; hukuk devleti siyaset ilişkisi içerisinde bireyi yok saymazsınız. Bakanım diyecek ki, hiç sataşma olmadı. Evet olmadı, ama şimdi olacak, o da şu; dönemi itibariyle biz Bakanımızı hakikaten ben çok itibar ettiğim Adalet Bakanlarımızdandır, kendisini de burada gördüğüm için çok mutlu hissettim. Bir gün gazeteyi aldım sabahleyin, Hürriyet Gazetesinin başlığıydı herhalde: "20 Cezaevine girdik" Bu meşhur cezaevi müdahaleleri, şimdi bu haberde bir ironi vardı, ama değerli dostlar, devlet cezaevine girmez, cezaevinde olur. Bakın, öyle bir yere getirdik ki, cezaevleri cezaevi olmaktan çıktı, hatta daha açık söyleyeyim, her türlü örgütlerin merkez teşkilatı haline geldi. Bunu devlet önleyemez hale geldi. Şimdi de bakın geldiğimiz yer bu sefer başka bir tip cezaevi yapıyorsunuz, bu sefer de orada gene insanı unutmaya başlıyor-

sunuz. Ben şunu söylüyorum; bu işlerimizi siyasal kavgalara sonuna kadar varım, siyasal kavgalar yapılır, bir toplumun gelişmesi için gereklidir de, yapmak da gerekir, ama hukuk meselelerinde daha samimi olmak durumundayız. Bu samimiyet bazen bizim canımızı acıtabilir. Ben böyle bir toplantıda aklımda başka şeyler de vardı, söyleyeceğim ama biraz da konuşmacılardan da kopyalar alarak o kopyaları da bu şekilde değerlendirerek aklıma bunlar geldi. Ben bütün bunları artık kendim için de istemiyorum, çocuklarım için istiyorum, geleceğimiz için istiyorum. Modern bir Türkiye'de güzel bir Cumhuriyet'te yaşamak istiyorum. Buradan ayrıldıktan sonra evimizde bizim ne yapıyapmadığımızın hiçbir önemi yoktur. Kamusal alanda da medeni ilişkiler içerisinde yaşayabileceğimiz bir Türkiye istiyorum. Bu konuda da rahmetli **Atatürk**'ü yıllar sonra daha bir bilinçle rahmetle anıyorum. Hepinize teşekkür ediyorum.

Av. NEZİRE SELÇUK

Sayın Prof. Dr. Fatih Selami Mahmut-oğlu'na çok teşekkür ediyorum bu sıcak görüşleri bu sıcak konuşması için, bu güzel görüşlerini bizlerle paylaştığı için ve şimdi Sayın eski Adalet Bakanımız Prof. Dr. Hikmet Sami Türk'ü mikrofona davet ediyorum.

Prof. Dr. HİKMET SAMİ TÜRK

Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım, değerli konuklar;

Maalesef konuşmanın ağırlık merkezi bu ceza evi noktasına kaydı. Size bu konuda bilgi

vermek istiyorum. Bu olay 2000 yılında gerçekleşti. Cezaevlerinde bu F tipi cezaevlerinin açılması projesi dolayısıyla bir açlık grevi başlatılmıştı. F tipi cezaevleri benim projem değildir, bu Terörle Mücadele Kanununda öngörülen bir cezaevi tipidir. Terörle Mücadele Kanununda terör suçlarının 1 ve 3 kişilik odalarda barındırılması öngörülmüştür ve ona göre benden önce inşaatı tamamlanmıştır. O zaman 6 F tipi cezaevi yapılmıştır. Bizim cezaevlerimiz A'dan başlayarak numaralandırılmıştır, harflerle sıralanmıştır. Onlara da o zaman F tipi cezaevi denilmiş, bu inşaat benden önce tamamlanmıştır. Benim zamanıdaysa o zaman bu 19-20 Aralık gecesi oldu. Cezaevlerinin Mayıs ayında açılması planlanıyordu ve daha önce gazeteler, gazeteciler tarafımdan davet edilerek cezaevleri gezdirilmişti, gösterilmişti. Bunlar arasında kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşları, esnaf teşekkülleri, onlar da geldiler, gördüler. O zamanlar esnaf kuruluşlarından birinin başkanı "*bizim esnafın yarısı burada yatmaya hazı*" demişti. O cezaevleri şimdiki gibi o zamanki gibi koğuş sistemi değil, oda sistemini getiren bir sistemdi. Çünkü koğuş sisteminde çok sayıda hükümlü ve tutuklu arasında bazılarının orayı bir çeşit eğitim merkezi olarak kullandığı görülmüştür. Oraya bir ideolojiye sempatican olarak girenlerin militan olarak çıktığı görülmüştür. Cezaevlerindeki koğuş ağalarının oradaki hükümlü ve tutuklulara hükmettiği görülmüştür.

Devletin bir anlamda egemen olamadığı, söz geçiremediği bir durum vardır ve o zaman ben televizyonda da yayınlanan bir konuş-

mada bu açlık grevleri sona erdirilsin, bir toplumsal mutabakat sağlamak için biz F tipi cezaevlerinin açılmasını erteleyebiliriz de dedim. O zaman hükümlü ve tutuklularla özellikle Bayrampaşa Cezaevi'ndeki hükümlü ve tutuklularla bir anlamda eylemin merkezi durumundaydı, görüşen milletvekilleri, gazeteciler telefonla beni arayarak teşekkür ettiler. Fakat bu hiçbir işe yaramadı. O dönemde İstanbul Barosunun Başkanı Yücel Sayman'ın böyle bir noktaya gelinmemesi konusundaki çabalarını da minnetle hatırlamak isterim. Fakat bunlardan hiçbir çaba alınmadı, ikna edilemedi, vazgeçirilemedi. Daha sonra bir gazetecinin hatırımında kaldığına göre Can Dünder'in yazdığına göre benim o açıklamayı, yani erteleme açıklamasını yapmamdan sonra önce bir memnuniyet havası yayıldı, ama bir süre sonra yurtdışından gönderilen bir faksın hükümlü ve tutuklulara, daha doğrusu kendileri açlık grevinde olmayan elebaşlarına ulaşmasından sonra bu hava değişti. Bu eylemler bir anlamda dışarıdan da yönlendiriliyordu. Bir terör örgütü tarafından dışarıdan yönlendiriliyordu ve o sıralarda terör örgütleri bu cezaevlerinin önemli bir kısmını kontrol altında tutuyorlardı. Çeşitli kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, bu arada barolar, Türk Tabipler Birliği, Türk Mühendis Mimar Odaları Birliği beni ziyaret ettiler. Onlarla görüştüm ve bu düşüncemi söyledim, erteleyebilme düşüncemizi söyledim. Söylediğim gibi memnuniyetle karşılandı, ama onlar direnişe devam ettiler ve 60 günden sonra ölümlerin başlayacağı Tabipler Birliği tarafından ifade edildiği için, geçmişte de daha önce örneğin, Eskişehir'de

benzeri direnişler oldu. Bir genel arama yapılmasına karar verildi. 19-20 Aralık gecesi sabaha doğru yapılan genel arama buydu.

Bu genel aramada şunu söylemek isterim; bugün bölücü örgüt olarak adlandırılan PKK mensupları hiçbir direnişte bulunmadılar. Dolayısıyla onların koğuşlarında herhangi bir tahribat olmadı, ama diğer koğuşlarda, başka bir terör örgütünün egemen olduğu koğuşlarda ateş açıldı. Maalesef daha önce cezaevlerine silah da girmişti, her şey de girmişti. Bunun üzerine aramayı yapan jandarma karşılık verdi ve sanıyorum sayıları o kadar değil, 13 kişi olduğunu tahmin ediyorum, 13 kişi maalesef hayatını kaybetti, ama bunların arasında gene örgüt elebaşlarının talimatıyla kendi kendilerini yakanlar da oldu ve iki jandarma da şehit oldu. Olayın amacı bu açlık grevini yapan elebaşların etkisiz duruma getirilmesi ve o açlık grevinde bulunan insanların bundan vazgeçmesini sağlamaktı, ama bu direniş nedeniyle bazı cezaevlerinde önemli tahribat oldu. Örneğin, Bayrampaşa'da, ondan sonra tabii buralardaki hükümlü ve tutukluların başka cezaevlerine nakledilmeleri zorunlu oldu. Bunlar arasında o zaman henüz 4116 Sayılı Şartla Salıverilme Kanunu da çıkmadığı için cezaevleri doluydu. Zorunlu olarak henüz tam istediğimiz şekilde hazırlanmadığı halde bir bölümü F tipi cezaevlerine taşındı, ama bu eylem hiçbir zaman F tipi cezaevlerine nakil için yapılmış olan bir operasyon değildi. Söylediğim gibi cezaevlerinde ölümleri önlemek için ve hükümlü ve tutuklular üzerindeki terör örgütlerinin baskısını önlemek için yapılmış olan bir genel

aramaydı, ama maalesef böyle bir durumla da karşılaşıldı.

Ondan sonra ne oldu? Bugün cezaevlerinde devlet egemenliği gerçekleşmiştir, cezaevlerinde insan haklarına, hükümlü ve tutuklu haklarına saygı gerçekleşmiştir. Zaman zaman bazı cezaevlerinde yine bazı olaylar olabilir, ama o eski koğuş sisteminin birlikte getirdiği koşullar bunlar artık söz konusu değildir. Yeni cezaevlerindeki 3 kişinin kaldığı odalar bunlar 50 m²'lik dubleks daire biçimindedir. Altta oturma odası, masa ve üç sandalye, üstte 3 kişinin yatacağı yatak odası ve bir de bunların arasında havalandırma dediğimiz, hepsinin arasında havalandırma dediğimiz bölümler vardır. Bu şekilde cezaevleri Avrupa standartlarının da üzerindedir. O dönemde bir bölümü kendi kararlarıyla, bir bölümü de benim davetim üzerine Türkiye'ye gelen Avrupa Parlamentosu üyeleri cezaevlerini ziyaret ettiler, yeni yapılan cezaevlerini de gördüler. Fransız Parlamenter Combendit'in o ziyaretten sonra Bakanlığı ziyaret ederek bunlara söyleyecek bir şeyimiz yok, ama kimse ölmesin. Bizim amacımız da o, biz de onu gerçekleştirmeye çalışıyoruz, ama maalesef orada etkili olmadık ve o müdahalenin yapılması kaçınılmaz duruma geldi. Olay bundan ibarettir, elbette ölenlere üzülmemek mümkün değil, benim arkadaşımızın söylediği gibi değil, tam tersine bu üzüntümü ifade eden bir demecim çıkmıştır ve hatırladığım kadarıyla Hürriyet Gazetesinde Ertuğrul Özkök'ün bunu takdir eden bir yazısı çıkmıştır. Bakan sadece devlet adına değil, aynı zamanda orada hükümlü ve

tutuklular adına da konuşmuştur. Hiç kimse-
nin burnunun kanamasından kimsenin mem-
nun olması mümkün değil, ama cezaevlerinde
sürdürülmesi olanaksız bir durum vardı. O
nedenle kaçınılmaz bir duruma gelen bir
hareketi yapmak başka türlü karar vere-
meyeceğimiz bir durumdu. O nedenle bu mü-
dahale yapılmıştır ve sanıyorum ki, Türkiye’de
bugün cezaevleri hakkında eskiden öne
sürülen koğuş ağalıkları, terör örgütlenin ege-
menliği iddialarının sanıyorum hiçbirinin
artık geçerliliği kalmamıştır. Bu hayata dönüş
operasyonu sayesinde gerçekleşmiştir.

İster istemez bu açıklama benim konuş-
mamın önemli bir kısmını gerçekleştirdi.
Aslında her şeyin temelinde insan var, insan
haklarına saygı vardır. İnsanlık tarih boyunca
çeşitli ihtilallerle, çeşitli ulusal veya ulus-
lararası bildirimlerle hep insan haklarına ver-
ilen önemi vurgulamıştır, insanların haklarını
belirtmiştir. Anayasalar bugün artık insan
haklarıyla başlayan Anayasalar durumun-
dadır. Bunları herkes için gerçekleştirmek
hukuk devletinin gereğidir. Siyasetin amacı
da insan haklarını herkes içine güvence altına
almak ve toplumsal barışı gerçekleştirmektir.
Hukuk bu konudaki kuralların, bu amaçla
konulan kuralların bütünüdür, ama günü-
müzde maalesef hukuk devleti ilkesinin
zaman zaman zedelendiğini görüyoruz. Örne-
ğin, iletişim gizlidir, ama 2005 yılında çıkan
bir kanunun biraz da yanlış uygulanmasıyla
Türkiye’de çok yaygın bir ortam dinlemesi ya
da istihbarat dinlemesi vardır. Üstelik bu din-
lemelerde konuşulanlar henüz bu konuda
yargı süreci devam ederken, henüz soruş-

turma aşamasındayken yayımlanmaktadır, basında yer almaktadır. Bu soruşturmanın gizliliği ilkesine aykırıdır. İnsan hakları bundan büyük zarar görmektedir.

Temel hak ve özgürlükleri herkes için gerçekleştirmek, herkesin yararlanmasını sağlamak aynı zamanda bizim hepimiz için bir ödevdir. Bu haklar aynı zamanda Anayasamızda da ifade edildiği gibi başkalarının da aynı haklardan yararlanması için bize düşen ödevleri de ifade etmektedir. Bu ödev herkesin insan haklarına saygı göstermektir. Örneğin, herkesin konuşma hakkına, ifade özgürlüğüne saygı göstermektir. Bunu yapabildiğimiz takdirde o zaman insan haklarını herkes için gerçekleştirmiş oluruz. Ben bu genel tespitlerle yetinmek istiyorum. Türkiye’de de 1808’den itibaren, Senedi İttifaktan itibaren Tanzimat Fermanı’yla, Islahat Fermanı’yla 1876 Kanuni Esasiyle, 1921-1924 Anayasalarıyla, 1961 Anayasasıyla gerçekleştirmek istenilen budur. Başlangıçta önceki dönem olaylarına tepki olarak temel hak ve özgürlükleri aşırı derecede sınırlandıran 1982 Anayasası şimdiye kadar 15 kez değişikliğe uğramıştır. Bu değişiklikler arasında özellikle 1994 ve 2001 yılında yapılan değişiklikler temel hak ve özgürlükler konusundaki sınırlamaları çok büyük ölçüde kaldırmıştır ve temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması konusundaki Anayasa’nın 13. maddesi de bu sınırlamayı her hak ve özgürlükle ilgili maddede öngörülen nedenlerle sınırlama biçiminde sınırlandırmıştır. Böylece 1982 Anayasasının başlangıcında neredeyse istisnaların kural, kuralın istisna durumuna düşmüş olduğu dengesizlik

büyük ölçüde giderilmiştir. Şüphesiz Anayasamız henüz tam özlenen duruma gelmiş kabul edilemez, hukuk devleti ilkesinin tam olarak gerçekleşmesi, sosyal devlet ilkesinin tam olarak gerçekleşmesi, idarenin verimli olarak çalışabilmesi için Anayasada yapılması gereken başka değişiklikler vardır, ama bunun için yeniden sıfırdan başlayarak bir Anayasa yapmaya gerek yoktur. Zaten Anayasanın ilk üçü maddesi değiştirilemez hükümler olarak gösterilmiştir, dolayısıyla onların değiştirilmesi veya Anayasa Mahkemesi'nin son Anayasa'nın 10 ve 40. maddelerindeki değişikliklerle ilgili iptal kararında olduğu gibi onları zedeleyecek değişiklikler yapılamaz.

Anayasa Mahkemesi bu ilkeler arasında yer alan hukuk devleti ilkesi, laiklik ilkesi bunların önemini vurgulamıştır. Anayasa değişikliklerinin iptalinde sadece teklif ve kabul yeter sayısı ve iki kez görüşme kuralının aranacağını öngören Anayasa hükmüne rağmen Anayasa Mahkemesi 10. ve 40. maddelerde yapılan değişiklikleri teklif edilebilirlik açısından da inceleyerek iptal etmiştir. Bu tabii çok tartışılan bir karardır, ama Anayasa Mahkemesinin 1961 Anayasası dönemindeki içtihadına dönüşü ifade etmektedir. 1961 Anayasasında başlangıçta bu konuda ayrıntılı bir hüküm olmamakla birlikte sadece kanunların Anayasaya uygunluğunu denetlemeyle ilgili bir hüküm bulunmasına rağmen Anayasa Mahkemesi Anayasa değişikliklerini de inceleyebileceğini kabul etmiştir. Anayasa da nihayet bir kanun olarak çıkmaktadır, belli koşullarla, belli teklif yeter sayısı ile, belli

kabul edilme yeter sayısı ile belli görüşme usulüyle de olsa sonunda bir kanun olarak çıkmaktadır.

Bunun üzerine 12 Mart 1971 döneminde Anayasa'da yapılan değişiklikler arasında Anayasa değişikliklerinin sadece şekil açısından denetlenebileceği kabul edilmişti, ama Anayasa Mahkemesi çeşitli kararlarında bu şekil açısından denetleme kuralını geniş yorumlamıştır, çünkü 1924 Anayasası'ndan beri bütün Anayasalarımızda yer alan bir ilke var. Devlet şeklinin Cumhuriyet olduğuna dair 1. maddenin değiştirilmesi dahi teklif edilemez, dolayısıyla olayı teklif edilebilirlik açısından değerlendirerek 1961 Anayasası döneminde Anayasada o dönemde, 12 Mart 1971 döneminde yapılan çeşitli değişiklikleri Anayasa Mahkemesi iptal etmiştir. Bunlar arasında kamulaştırma bedeliyle ilgili hükümler mülkiyet hakkı bakımından değerlendirmiştir, bunlar arasında savaşta askeri mahkemelerin sadece askerlerden oluşmasını öngören hüküm hukuk devleti ilkesine aykırı görülerek iptal edilmiştir. O dönemdeki Yüksek Hâkimler Kurulu, Yüksek Savcılar Kurulu kararlarına karşı itiraz edilemeyeceğine ilişkin hükümler hukuk devleti ilkesine aykırı görülmüştür. Anayasa Mahkemesi'nin yeni kararı laiklik ilkesi açısından verilmiş olan bir iptal kararıdır, ama Anayasa Mahkemesinin 1961 Anayasası dönemindeki içtihadına döndüğünü ifade eden bir karardır. Bu karar tartışılabilirse de, tartışılabilir nitelikte olsa da aslında Türkiye Cumhuriyeti'nin temel niteliklerinin, yani insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, demokratik, laik, sosyal hukuk devleti ilkelerinin değiştirilmezliğini

vurgulayan bir içtihatır. Bunu göz önünde tutmakta yarar var.

Anayasamızın ilk üç maddesi dışında şüphesiz diğer maddeleri değiştirilebilir, hatta bazıları değiştirilmelidir, yeni kurumlar kazandırılmalıdır. Örneğin, Kamu Denetçiliği Kurumu'yla ilgili kanun Anayasa Mahkemesi'nce yürürlüğü durdurulmuş olan bir kanundur. Bu kurumun Türkiye'ye kazandırılması gerekir. Benim devlet bakanlığı döneminden itibaren yapılan çalışmalar, daha sonra Adalet Bakanlığıyla sürdürülen çalışmalar bugünkü iktidar zamanında kanun olarak çıkmıştır. Fakat Anayasa Mahkemesi bunun Anayasada öngörülen bir kurum olmadığı gerekçesiyle yürürlüğün durdurulması kararını vermiştir. Dolayısıyla böyle bir kurumun Anayasaya konulmasında yarar vardır. Anlaşıyor ki, Anayasada bu kurum öngörülmedikçe yapılacak olan düzenleme iptal edilecektir. O nedenle bu konuda ya da Anayasa Mahkemesinin yeniden yapılandırılması, Hâkimler ve Savcılar Kurulunun yeniden yapılandırılması bakımından iptal davası açılmayan idari işlevler alanının daraltılması bakımından Anayasada değişiklikler yapılabilir, yapılmalıdır. Örneğin, Anayasa Mahkemesi üye sayısı bugün 11, bu pekala 15'e çıkarılabilir, ama bu yapıldığı zaman Anayasa Mahkemesinin iki daire halinde çalışması öngörülmelidir. Böylece Anayasa Mahkemesinin yüce Divan sıfatıyla baktığı davalarda dairelerden birinin verdiği karara karşı Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu nezdinde temyiz yoluna gidilebilir. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu adli ve idari yargı olmak üzere

kendi içinde iki alt kurula ayrılabilir. Bu kurullardan birinin vereceği karara karşı Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu genel kurulu nezdinde itiraz edilebilir ve mutlaka bu kurulun disiplin kararlarına karşı yargı yolu açılmalıdır. Bu nedenle Anayasamızı daha çağdaş hukuk devleti ilkesini daha güçlü biçimde vurgulayan, idarenin daha verimli çalışmasını sağlayan bir duruma getirmek için gerekli ölçüde değişiklikler mutlaka yapılmalıdır. Yaşayan bir toplum sürekli olarak yeni gereksinmelerle karşılaşır, bu gereksinmelere çözüm bulmak, onları karşılamak her kuşağın görevidir. Bu dönemde benim görüşümle ivedilikle yapılması gereken değişiklikler bu çerçevededir, ama yarın daha ileri değişiklikler elbette yapılabilir, yapılmalıdır. Ben bu düşüncelerle hepinizi saygıyla selamlıyorum.

SORU - YANIT

Av. NEZİRE SELÇUK

Arkadaşlar, soruları alacağız. Kime sorunuzu yöneltmek istiyorsanız onu da belirterek sorunuzu sorabilirsiniz. Buyurun soru sormak isteyen var mı?

SALONDAN

Sorum, Sayın Süheyl Batum'a: Sivil Anayasa nasıl olmalıdır, nasıl yapılmalıdır, nasıl konsept içinde olmalıdır? Şu bağlamda iktidar Anayasası olmaması için hatta gerici unsurları barındırmaması için?

Prof. Dr. SÜHEYL BATUM

Çok basit olarak söyleyeyim şunu; bir kere yine Türkiye'de şuna çok dikkat etmemiz lazım: O söylediğim kavram kargaşası sivil Anayasa diyerek Anayasayı yaptıkları yöntem, yapmak istedikleri yöntem ve Anayasa'nın içeriğine baktığımız anda bunun sivil olmadığı ve sivil Anayasadan kafalarında bunu söyleyenlerin en ufak bir kavram, en ufak bir bilimsel doğru olmadığını görüyorsunuz. Nedenini söyleyeceğim; tabii ki burada yine söylüyorum genç arkadaşlarımız da var öğrenci, diyecekler ki, neden bu kadar net bir tavır alıyor? Bakın; dünyada Anayasa yapma işi Hammurabi Kanunlarını söylemiyorum, liberal anlamda Anayasa yapma işi 1787 tarihinde başlamış, öyle diyoruz, Amerikan Anayasası. Bugüne kadar 222 yıl olmuş, 222 yıl içerisinde dünyada Anayasa yapıyorlar, demokratik hukuk devletine yönelik çözüm ona Anayasalar yapıyorlar. Şu 222 yıllık sürece bakın, bu süreç böyle iner-çıkır, yani

bir dönemde anayasalar yapılır, bir dönemde yeter denilir, bir dönemde tekrar yeni anayasalar yapılır, bu konjonktürle de çok bağlantılıdır. Örneğin, son dönemlerde İkinci Dünya Savaşı sonrasında dünya demokratikleşme dalgasıyla yeni Anayasalar yaptı. Sonra bitti o, Sovyetler Birliği yıkıldı, tekrar bir Anayasa yapma ve şu dönemde baktığımızda dünyadaki bu dalgaların en sonuncusu 30-35 yıllık bir süreç var. Son Anayasa yapma süreci, işte bu son Anayasa yapma süreçlerine bakın, sivil Anayasalara bakın; nasıl yapılmış, neden yapılmış, içeriği ne olmuş? Dünyada bir Anayasayı yaparken de bu üç soruya cevap verdiğiniz takdirde hiç korkmayın. Neden yapılmış, hangi yöntemle yapılmış, içeriği ne olmuş? Amerika'yı yeniden keşfetmeye gerek yok, son 30 yılda yapılan Anayasalara bakın ve bu süreç aşağı-yukarı şununla başladı; demokrasiler kuruldu üç ülkede, Portekiz, Yunanistan ve İspanya'da, oradan başladı. Sonra Sovyetler Birliği yıkıldıktan sonra devam etti bütün Balkanları, Kafkasları, Afrika'yı aldı, Orta Avrupa'yı aldı, bütün Doğu Avrupa'yı aldı ve bugün dünyada aşağı-yukarı 200'e yakın Anayasa varsa bunların yarısından fazlası bu son 30 senede yapıldı. Nasıl yapıldı bunlar? Hepsi demokratik ülkeler oldular. Nasıl yapıldı?

Bir kere böyle 5 kişiyi sok bir odaya, kapat kapıyı ardından, kimsenin ne yaptığı belli değil, anlaş, ne istiyorsunuz desin böyle bir anlayışın dünyada örneği yok. 30 yılda böyle yapılmadı mı? Hayır yapılmadı. Bakın, bunu Yavuz Atar'ın kendisine sordum, bir de Ergun Hocaya, bana hangi örneği verdiler

biliyor musunuz? Korkuncun da ötesindedir, buradaki öğrenciler duysun diye söylüyorum, 1787 Anayasası daha mı demokratik yapıldı? 1787 demiyorlar, Amerika Birleşik Devletleri Anayasası. İnsaf, 222 yıl önce. Fransız Anayasası daha mı iyi yapıldı? Yapmayın, 50 sene önce, iyi ki Magna Carta'ya gitmediler. Şimdi dikkat edin, nasıl yapılmış? Bütün toplumdaki değişik görüşlere, toplum katmanları, siyasi partileri bu değmiş, bu değmemiş demeden çağırıyorsunuz. Hatta size yanımda var gösterebilirim, birçok ülkenin Anayasasında bunların içinde İsviçre'si var, birçok ülkenin anayasayı değiştireceği zaman ne yapıyor biliyor musunuz? Meclis buna karar aldığında meclis feshediliyor, yeni meclis kuruluyor. Halk bilsin, kurucu meclis olarak bu yapacak anayasayı diye, çünkü öbürü ülkeyi yönetmek için kurulmuş, onda yüzde 10 baraj da yapılabilir, yüzde 5 de, ama anayasayı yapmak için böyle sen katılamazsın, sen 9.5 aldın. Böyle bir rezillik yok. Sen katılamazsın, sen 9.975 almıştın. Böyle bir şey olur mu? Dolayısıyla çağıracaksın hepsini, arkasından bu Anayasa iki şeye bakacak;

1. Evrensel hukukun, insan haklarının evrensel boyuttaki ilkelerine yer veriyor mu?

2. Bir de her ülkenin kendine mahsus, kendi toplumsal koşullarından, kendi sosyo-ekonomik koşullarından doğan birtakım özel çatışma alanları vardır. Bunlara çözüm üretiyor.

Örneğin, nedir diyeceksiniz. Mesela, kadın hakları bizde önemli bir konu, başka bir ülkede buna ilişkin madde olmayabilir, ama bizde olmalı. Sözelimi Diyanet İşleri Başkan-

lığı bizde hep bir çatışma noktası, olmalı. Bunun gibi birtakım düzenlemeler, dolayısıyla içeriğine bakın, bizde neyi tartışıyoruz? Değişmez maddeler değişmeli mi, değişmemeli mi? Dolayısıyla sivil Anayasa dediğimiz şey maalesef bugün bize empoze edilmek istenilen şey gibi değil, bütün toplum katılacak. Son örnekte de ne olur herkes bilsin; beğenmediğimiz Güney Afrika 40 yılını Aparta ırk ayrımı, dünyanın en adi rejimiyle geçiren Güney Afrika 90 yılında Anayasa yapmaya niyetlendi, 96 yılında Anayasasını yaptı, bugün dünyanın en demokratik Anayasalarından biri addediliyor. Türkiye bundan daha mı geri? Oysa bizim iktidar şöyle diyor; ben yapacağım, siz katılın, Internet'ten bana bildirin. Biz de buna inandık, Barolar Birliği'yle bir taslak hazırladık. Başkan biliyor, bütün barodaki arkadaşlar biliyor. Dengir Mir Fırat böyle yaptı; "yok ya, bu tekke Anayasası" dedi, attı. İktidarın Barolar Birliği'nin hazırladığı bir Anayasayı tartışmadan çık deyip atabildiği bir Anayasa hazırlama sürecine sivil Anayasa diyebilmek ancak Türkiye'ye özgü bir şeydir. Onu da bizim liberal aydınlar yapıyor.

Av. İLYAS KAMILOĞLU

Ben Süheyl Hocamın değinmiş olduğu bir konu için Sayın Oktay Ekşi'nin bir cevabı olacak mı onu sormak istiyorum. Yani Doğan Grubu daha önce durması gereken duruşu gösterebilmiş miydi bu haksızlığa uğramadan önce?

OKTAY EKŞİ

Konuşurken de arz ettim, dedim ki, ben Doğan Grubu'nun vekili değilim, temsilcisi değilim. Orada 66'dan bu yana 45 yıldır Doğan Grubu'nda çalışan bir gazeteciyim. Bireysel olarak değerlendirmemi sizlere getirdim dedim, yine aynı açıdan aynı zeminde yanıt vermek istiyorum. Süheyl Hocanın sözünü ettiği ve kamuoyunda yaygın bir şekilde benimsenen eleştirinin ben de farkındayım. Tabii bu Türkiye'de yaşıyorum. Doğan Grubu'nun özellikle Adalet ve Kalkınma Partisi'nin iktidara gelmesinden sonra bu gruba mensup yayın organlarının destek verici bir tavır takındığı ve bu kadronun gerçekten Türkiye'yi Avrupa Birliği'ne götürme gibi bir ciddi politika benimsemiş bir kadro olduğu ve reformlarla, vesaireyle de bunu ispat ettiği türünden, hatta müzakerelerin başlaması için karar sonucu doğduğu zaman kendimi tutamayıp ben de -insanlar bunu yapıyor, ben de huzurunuzda getiriyorum, şu andaki Başbakan çok aktif bir konumdaydı olayda- **Atatürk**'ün büyük mutluluk duyacağımı ifade ettiğim cümleyi tam şimdi hatırlamıyorum, hatta belki de gurur duyacağımı söylediğim bir olayı yaşıyoruz dedim bu zata atfen, yani ona gönderme yaparak benim kalemimden çıktı. Benim dışındaki meslektaşlarım, yazar arkadaşlarım da kendi sütunlarında bir de tabii gazetelerin ve öbür yayın organlarının başında bulunan arkadaşlarımız o organların yayın politikasının bütünü çerçevesinde bu bakışı zaman zaman dile getirdi. Ben de size örnekle hatırlatıyorum, benim kendi yazdığım, saklanacak bir şey yok, gerçeklere göz kapatarak

bir yere varmanın doğru yere varmanın mümkün olduğuna inanmadığım için gerçekleri paylaşalım diye bunları dile getiriyorum. Bu eleştiri yapıldı, zaman zaman bu eleştiri yapanlara katıldığımı da ben şahsen birey olarak sizin huzurunuzda ifade edebilirim. Herkesin bir ayıldığı, uyandığı zaman oluyor. Herkes kendi idraki ve mükteşebatı, yeteneği kadar konularda bir yere varıp bir tavır belirliyor.

SALONDAN

Menfaati.

OKTAY EKŞİ

Menfaat dediğiniz meşru sınırlar içinde olmak kaydıyla herkesin meşru hakkıdır. Menfaat dediğiniz husus bu menfaat dediğiniz zaman ben menfaatlerimin hilafına işler yaparım diyebiliyorsanız bana o zaman sizin bu görüşünüzün daha ayrıntılarını dinlemek isterim, ama menfaat meşru zeminde eğer savunuluyorsa ona da saygıyla bakmak onun gereği etik değerlere de saygılı bir şekilde yerine getiriliyorsa ona da bu açıdan bakmak doğrudur derim şahsen, onun için Ahmet Bey menfaatini savunmak istiyor, binaenaleyh kötüdür, yanlışır gibi bir bakışa siz sahipseniz benim katılmakta mazur olduğunu lütfen kabul buyurun.

Dedim ki, bu yayın politikasının okuyucu tarafından eleştirildiği, içinde bulunan biri olarak benim yazdıklarına da bazılarının katılmadığı gibi, benim de bazı şeylere katılmadığım kabul edilecek bir gerçek. Soru tam

hocanın şeyiydi, ona atıfta bulunarak dediniz ki, sevgili Süheyl Hoca iyi, ama Uzan olayında sizin bu tavrınız olduğuna göre demediniz bunu siz sevgili hoca, ben kendi kelimelerimle ifade ediyorum, dediğinizi söylemiyorum. Siz o zaman Uzan olayında hukuk çiğnenirken sesinizi çıkarmadığınıza göre şimdi size meheldir, bunu kullanmadı.

Prof. Dr. SÜHEYL BATUM

Hayır öyle demedim, kesinlikle öyle bir şey, aramızda konuşuyorduk, herkes için bunu.

OKTAY EKŞİ

Sevgili Hoca, dediniz demedim, kendi kelimelerimle diyorum. Kendi kelimelerimle sizin ifadenizi bir anlamda tercüme ediyorum. Benim yorumlamam bu. Sayalım ki, sevgili Süheyl Hoca haklı, tamam. Burada hukuk fraksiyonu burası, hukukçuların egemen olduğu bir de Anayasa profesörü olan saygıdeğer, bireysel bazda da çok sevdiğim, saydığım dostum olan Süheyl Batum Hoca, onun hukukçu ağzına benim meheldir diye yorumlayabileceğim söz yakışır mı? Hukuk kendi platformunda o olayı kendi çerçevesi içinde o olayı tartar. Orada sayınız ki, benim bütün şu anda sözü edilen bütün kabahat bendenize ait, yani o tarihte yanlış politikalar izlenmiş, bunun müsebbibi Oktay Ekşi, her şey çıkarlar yüzünden yapılmış, bunun müsebbibi Oktay Ekşi, daha aklınıza gelen hepsinin müsebbibi Oktay Ekşi diyelim, sayalım böyle bir şey. Karşımızdaki vaka ne?

Lanet olsun bu Oktay Ekşi mademki bunları yaptı, ona meheldir demek ki, bu olay şu sırada elimizde, karşımızda bulunan olay hukuk platformunda nedir, onun gereğini söylemek mi? Benim bu konuyla ilgili yanıtım bu.

Prof. Dr. SÜHEYL BATUM

Bir şey söyleyebilir miyim Sayın Başkanım? Değerli arkadaşlar, burada bir şeyi çok önemli gördüğüm için söylüyorum, yine söylüyorum genç hukukçular var, çünkü çok önemli bu, tabii Baro Başkanımız burada, o çok iyi bunu bildiği için söylüyorum, sakın böyle bir yanlış anlama olmasın; demokrasi kahramanlar rejimi değil, ben şu manada söyledim: Zaten Oktay Bey de biliyor da, ama dinleyenlerden biri yanlış algılayabilir. *“Ne güzel yapıldı, onlara şimdi oldu” kesinlikle değil, ama şu; demokrasi o kadar hassas bir rejim ki, hukuk devleti o kadar hassas bir şey ki, ben o manada söyledim. Sakın bundan sonra el ele verelim, size o yüzden 8-9 şeyi söyledim. Bunların her biri kategorideki insanları hedef alıyor ve hiçbirimiz görmedik, görmezden geldik, “bize ne” dedik. Başbakana tek başına telefon dinlemeyi verdiğiğinde ilgilenmedik. Bugün o Anayasa Mahkemesinin önünde bekliyor, şeyi iptal etti, 3.5 yıl sonra hâlâ uygulanıyor telefon dinleme. Hâkim atamalarındaki Hâkim ve Savcılar Kanunundaki değişikliği 1.5 yıldır önünde bekliyor. Hiçbirimiz bu Anayasa Mahkemesi nasıl yapıyor böyle diyor muyuz? Muhakkak içimizde tek tek baro başkanımız diyordur, barodaki arkadaşlarımız diyordur, ama düşünmüyoruz bile*

böyle bir şeyi, ama ertesi günü bir bakacağız ki, gideceğiz hakimin karşısına, hâkim bütün bu tazminat davalarında bizim aleyhimize karar veriyor. “Neden acaba?” diyeceğiz. Biz yetiştirdik o zaman diyecekler. Dolayısıyla siz mi yetiştirdiniz değil, hakimlerin bağımsızlığını ortadan kaldıracak hiçbir kurala hem-fikir olmamamız lazım bugünden itibaren, hükümet değişecek, CHP gelecek tamam atansın. Hayır, bu dünyanın en kötü kuralıdır, o zaman değiştirelim. O yüzden söyledim ben onu, 5020 Sayılı Kanun ya Türkiye’de nasıl gitti bunlar? Tartışırken tartışamadık bile, bugün nereye geldik? Allah Allah bizi bile etkiliyormuş bu, Allah Allah. O yüzden söylüyorum geçen gün çok şaşırdım. Cüneyt Ülsever Eser’e “Eser yanlış yapıyorsun” diye yazı yazmış. Günaydın, bunu getirirken hiç senin işin değilken üç gün arka arkaya tam sayfa “analar ne başbakan doğuruyor” diye Cüneyt Ülsever tanıtmadı mı bize? Daha böyle bir şey yapmamış hiç, üç gün arka arkaya. Peki, kim yaptırdı o sırada sana? Nereden geldi? Ben yanılmıştım, onu demokrasi kuralı diye biliyordum. Eh işte, sonunda bir yerlere geldik. O manada söyledim, yoksa onlara iyidir, iyi oldu hukuka aykırı bir şey olabilir mi? Onu çok net anlayın, hiçbir parti, hiç kimse kendimiz için dahi böyle bir düzenlemeyi istemeyelim diye o on örneği verdim size.

Prof. Dr. FATİH SELAMİ MAHMUTOĞLU

Sayın Başkan, bu konuyla bağlantılı bir şey söylemek istiyorum. Aslında Oktay Bey son bölümde bu toplantıyla ilgili mesajımızın ana fikri bakımından çok doğru bir şey söyle-

di. Evet, hayatta yanılmaz mıyız? Hayatta hatalı işler yapamaz mıyız? Hepimiz yapabiliriz, buralardan artık kendimizi biraz çekmemiz gerekir. Bakın, 5020 Sayılı Yasa'nın Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu'na verdiği hak ve yetkilerle bir gazete kuruluşuna el konuldu. Ekonomik mesele ayrı bir meseledir, fakat siz el koyduğunuz o kuruluşun adeta yayın politikasına varıncaya kadar belirlediniz. Sorgulamamız gereken yer tam burası, kimin el konulduğu kim tarafından işlemin yapıldığı önemli değil, biz burada ne diyoruz? Bizim burada söylememiz gereken şey bu kısım olmadı, bunu söylemek mecburiyetindeyiz. O nedenle de demin belki de baştan beri derdimi böyle ortaya koymak istedim. Hayatta Hüseyin Üzmez gibi yargı dışındaki profil olarak yanında olamayacağım birine ilişkin örneği de bu nedenle verdim. Çünkü hukuk işi bu bizim mülahazamızdan daha farklı bir alandır. Burada yapılan çok doğru bir cümledir bu, evet, bir vergi kaçakçılığı söz konusuyla bu başka bir meseledir ve adli bir meseledir, ama bir kere burada şöyle bir yanlışlık yok mu? Ülkenin başbakanı sadece bir basın kuruluşunu muhatap alarak mitinglerde bu şekilde konuşamazsınız. Bu demokratik bir tutum değildir. Bazı eleştiriler olabilir, didişmeler olabilir, ama bakın çok açık söylüyorum; arkası yarın şeklinde siz açıklamazsanız o zaman ben yurttaş olarak şundan çok rahatsız olurum; ben Hürriyet'in bünyesinde ne olduğunu bilmem ki, eğer orada gerçekten de Hilton'la ilgili bir mesele varsa ben yurttaş olarak bunu bilmek isterim. Bilgi kirliliği olur yoksa, ama devletin başındaki böyle bir vaka olmadan bana

açıklamak durumunda, işin samimiyet çizgisi buralardır. O nedenle de Türkiye’de çok ciddi bir istikamet kaybı oluyor, yani bu sözü desteklemek için söylüyorum, bu haksızlık, Oktay Beyin söylediği anlamda haksızlık, Hürriyet olur, Sabah Olur, Vatan olur karşı çıkmamız gerekir ve bunu cesaretle söylemeliyiz. Yoksa bizim buralardan çıkışımız yok.

Av. MAHMUT TANAL

Benim birinci sorum Sayın Prof. Dr. Hikmet Sami Türk Hocamıza; bu TMSF’yle birlikte yabancı şirketlerin, yani TMSF’de alacağı devralan varlık şirketleri şu anda dava açtıkları zaman veya alacaklar devredildiği zaman harç ödemedi devralıyorlar, harç ödemedi dava açıyorlar. Bu davalar açıldığı zaman Türk milleti adına karar verilir, bundan yararlanması gereken Türk vatandaşı, fakat yabancılar harçtan muaf, Türk vatandaşı harca tabi. Bu eşitlik ilkesine aykırı mı? Bunu nasıl izah edebiliriz? Acaba bu Düyunu Umumiye’nin bir devamı mı? Bu konudaki düşünceleriniz nedir?

İkinci sorum Sayın Süheyl Batum Hocama; şu gazeteleri okumayınız. Bu vatandaş olarak benim bilgilenme, öğrenme özgürlüğümü engelleyecek bir eylem, suç davranışı değil mi?

Benim üçüncü sorum Fatih Hocama; tabii Süheyl Hocam dedi ki, “kimler ne yaptı?” Evet, telefonlarımız dinleniyor, ben Şişli Cumhuriyet Başsavcılığı’na geçen ay dilekçe verdim. “Ben şu şu numaralı telefonun aboneliğim, faturam ektedir, telefonumun konuşma sırasında

değişik sinyaller gelmektedir. Ben telefonumun dinlenmesinden şüphe ediyorum. Eğer telefonum bugüne kadar dinlenmişse hangi mahkeme tarafından dinlenme kararı verildi? Ne kadar süreyle? Suç unsurunu teşkil edilen bir konuşma bir delil elde edilirse hakkımda bir soruşturma yürütülüyor mu? Eğer yürütülüyorsa sonuçta bu dinlemeyi bizde delil elde edilemişse, benim bu dinlenme kararını imha ettiniz mi? Bana bu konuda Bilgi Edinme Kanunu uyarınca bilgi isterim. Eğer bu hukuka aykırı dinlenmişse ilgililerden şikâyetçiyim, ceza alınmasını talep ediyorum” Cevap: “Bu sizin hüsnü kuruntunuzdur, zaten suç işlemişseniz zaten dinleniyorsunuzdur. Takipsizlik kararı verildi.”

Takipsizlik kararına ben itiraz ettim. Sonucu merakla bekliyorum.

Av. NEZİRE SELÇUK

Takipsizlik kararı niye verildi?

Av. MAHMUT TANAL

Ben hukuka aykırı bir şekilde dinlenmişsem ilgililer hakkında şikâyetçiydim. Soruşturmayı da belki etkileriz diye de konuşmayabilirsiniz, ama.

Av. NEZİRE SELÇUK

Anladım. Önce Sayın Bakanımızdan yanıtı alalım.

Prof. Dr. HİKMET SAMİ TÜRK

Benim kısa bir cevabım olacak: Anayasa-

mıza göre temel hak ve özgürlükler yabancılar için milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlanabilir. Fakat burada daha çok Türk vatandaşlarıyla karşılaştırıldığında yabancılara bir ayrıcalık tanıyan uygulama söz konusu. Bu kesinlikle eşitlik ilkesine aykırı, ayrıca hiç kimseye ayrıcalık tanınmayacağına ilişkin Anayasa ilkesine de aykırı.

Av. NEZİRE SELÇUK

Teşekkür ediyoruz Bakanım. Buyurun Hocam.

Prof. Dr. SÜHEYL BATUM

“Gazeteleri okumayınız” denilmesi tabii ki doğrudan doğruya basın özgürlüğüne karşı çok ciddi bir saldırı. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin basın özgürlüğüyle ilgili çok ilginç kararları var. Şunun farkına varmamız lazım artık: Türkiye’de hukuk devleti eskiden beri sorunluydu, doğrudan doğruya yaşayan insanlar bunun farkındaydı. Bir de hukuk camiasının içinde bulunanlar da bunu görüyordu, ama bu eksiklikleri giderme umudumuz her zaman vardı. Gözaltı süresi hep tartışırdık, ama derdik ki, bunu 4 güne indireceğiz. Bir şey derdik, Anayasadan bunu değiştireceğiz. Bugün hukuk devletinin kısıntıları dahi ortadan kaldırılıyor ve çok net bir şekilde kaldırılıyor. O kadar rahat rahat, o kadar büyük bir vurdumduymazlıkla kaldırılıyor ki, hiç kimse bir şey yapamıyor. İnanılması güçtür bir hukuk devletinde, LBT şirketine verdiler şu şeyi, Deli Dumrul korkunç bir şey. 10 milyon borcun var, adam

çıkıyor diyor ki, “nedir senin, şurada apartmanım var” diyorsun. “Tamam, 50 milyar” diyor. Neye göre yaptın? Bunun icra takibinde nedir bu şey? “Bir dakika” diyorsun, “tamam” diyor, icra dairesine yazı yazıyor, “bunun derhal satış işlemi yaptır” diyor. Sonra ne yapacağım? “Kazanırsan alırsın ağabey” diyor. “Malı nasıl alacağım?” “Alırsın boş ver” diyor. Bunun gibi bir şeyle deli dumrul yetkisi. Şimdi aynı şey basına karşı bir başbakan, iktidar “gazeteleri okumayınız” derse, “ yoksa ben senin üçkâğıtlarını anlatacağım” derse, bunlar gazete üzerinde baskı oluşturur. Bu baskı da çok net bir yasal önlem bile değil, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi baskının dahi basını ürkütmeye, korkutmaya ve yazacağı şeyi yazmamaya yönelik bütün baskılarını dahi basın özgürlüğüne aykırı kabul ediyor. Hatta o kadar ki, basın özgürlüğü konusunda adama bu yönde “ben sana hesabını soracağım, bunları okumayın, sorarlarsa ben göstereceğim” gibi şeyleri bırakın basını bir gazete kuruluşuna, yayın kuruluşuna, tek bir gazeteciye bile yönelse bu tehdidin bir tehdit olarak basın özgürlüğüne aykırı olduğunu söylüyor, ama öyle bir durumdayız ki artık bunlar son derece normal. Az önce onun için söyledim değerli arkadaşlar, genç hukukçular, özellikle çok önemli. Yüksek Seçim Kuruluna bu ülkede ben yaşadım yaşım itibariyle, 1970’lerden beri, 65’lerden beri bu Yüksek Seçim Kurulunu aşağı-yukarı sonrasında da olsa görmüşümdür, bakarım ilk defa bir hükümetin net olarak “senin yetkin ne? Yetkini bil, daha konuşma” diyebildiğini ve buna karşılık en ufak bir şey yapılmadığını ve tam tersine yorumlarında

“tabii diyecek koca başbakan bir Yüksek Seçim Kurulu’yla bir mi tutulacak?” denilebildiğini ilk defa gördüm. Tehlikeli bir yöntemdir, basın açısından da tehlikelidir, hukuk açısından da tehlikelidir, tabii hepimiz açısından tehlikelidir.

SALONDAN

Benim hakkım ihlal ediliyor mu?

Prof. Dr. SÜHEYL BATUM

Ediliyor, şahsi hakkınız mı?

SALONDAN

Ben öğrenmek istiyorum vatandaş olarak, ama basın da gerçi basın orada şunu yapabilir; o zaman bu tür siyasi haberleri hiç haber konusu yapmaz, belki o zaman daha.

Prof. Dr. SÜHEYL BATUM

Aynen, kurtulur o zaman. Sizinki için biraz daha düşünüyüm, yani evet düşünmem lazım açık söylüyorum. Evet derim doğru çıkmaz, hayır derim bir hukukçu olarak biraz daha düşünüyüm. Çünkü bireysel olarak düşünmedim, emin olun düşünmedim.

Prof. Dr. FATİH SELAMİ MAHMUTOĞLU

Bir insanın telefonlarının dinlendiği inancıyla savcılığa başvurmasının hukuki anlamı bana kalırsa bir suç ihbarıdır. Çünkü hukuka aykırı olarak yapılan bir işlemin Türk Ceza Kanunu’nda karşılığı izinsiz dinlemelerle

ilgili 132. ve devamı maddelerdeki hükümlerimiz var. Bu bir suç ihbarı niteliğindedir. Burada şöyle bir problemle karşılaşılabilir, teknik bir problem bu; başvurduğunuz da bu arada gerçekten de o sırada dinlendiğiniz bilgisine ulaştı. Bu olabilir, bu aşama gizlilik esasıyla yürütülür. Burada bilgi verme hakkıyla gizlilik esası birbiriyle çelişir. Burada üstün olan geçici olarak gizlilik, çünkü geçici olarak diyorum, kanunda şöyle bir hüküm var; sizinle ilgili hakkınızda takipsizlik kararı verildiği anda sizin bilgilendirme mecburiyetinizi getirmiş kanun, dolayısıyla bu konuda eğer bütün bu mülahazalar dışında siz yargıç kararı olmadan dinleniyorsanız bununla da ilgili size bilgi vermek yükümlülüğü vardır, ilgililerle ilgili de ceza soruşturması açılmalıdır. İşin teknik tarafı böyledir, ama verilen cevap güzel, ona söyleyecek fazla bir şeyim yok. Bir hüsnü var da, kuruntu mu değil mi onu bilmiyorum, yani bu bölümde size bir cevap verilmelidir, ama bu verilecek cevap bu şekilde olmamalıdır.

Geçen gün bir toplantıda söyledim belki küçük bir tebessüm için, Kadri Beyden de af diliyorum, onun için ikinci baskı olacak; bir ilgili örgüt suçlamasıyla ilgili bir dosya getirdi. Dosyadaki bütün kaygısı örgüt suçlamasına ilişkin değil, eşinin dışında çok daha itibar ettiği bir genç hanımla olan konuşmaların dökümü var. Haklı olarak aradaki o uzun derin yaş farkından dolayı da biraz kırılancım, bebeğim, çiçeğim gibi de ifadeler kullanmış. Bunlar da insan hayatında olabilecek şeyler. Adam diyor ki, "*hocam, bunu nasıl çıkartabiliriz buradan?*" Bu çok daha önemli,

ya eş duyarsa onun için bakın, bu basit şey bile aslında hukuka aykırı bir yerden tutturmaya başladığınız zaman nerelere gidiyor? Bazı dosyalarda suçla hiç ilgisi olmayan bu bilgiler neden yer alır? Şu nedenle; eğer bir ihmal yoksa, bir insan eğer yargılama sonucunda aklanacaksa bile sosyal yaptırımını hemen uygulayım diye düşünür.

SALONDAN

Birçok aydınlarımızdan, yazarlarımızdan darbeye ilgili darbeyi kötü olarak, yani darbe demokrasiyi ötelemiştir, demokrasiyi engellemiştir, 20 yıl geriye gitti, 30 yıl geriye gitti. Fakat şu soruyu bir türlü hiçbirisi cevaplayamamıştır: Darbe olmasaydı ne olacaktı? Darbeden önce demokrasi var mıydı? Süheyl Hocamızdan rica edeyim.

Prof. Dr. SÜHEYL BATUM

Bakın; ben çok açık söylüyorum; 50-60 arasındaki, öncesinde de, 80 öncesinde de üstelik bunun ceremebini çekmiş bir insanım, benim 80 öncesinde babam senatördü ve senatörlükten düştü darbeye birlikte, fakat 80 öncesinde Türkiye'de bir demokrasi olmadığını veya tam işleyen bir demokrasi olmadığını dünyada annelerin çocuklarını helalleşerek okula gönderdiği, akşam dönecek mi diye baktığı bir ülkeye demokrasi demek bana göre mümkün değildir. Kim ne anlarsa anlatsın, böyle bir yer hukuk devleti de değildir, fakat şunu çok net gördük; 50 de böyle, 50 öncesinde, yani 60 öncesine de bana göre demokrasi demek mümkün değildir. Kaba bir

gücün, halkın gücü denilen oy çoğunluğunun kaba bir baskısı vardır. Fakat şunu gözlemledim; bunu değiştirmemiz lazım, zaten darbelerin oluşacağı ortamları da o zaman değiştiririz diye düşünüyorum. Az önce onun için verdim örneği, Osmanlı kadar dünyada gelişmek isteyen bir ülke yok, hiçbir şey yapamıyor.

Türkiye kadar da darbelerini çok yapan, her yaptığında da *"a ne kadar iyi yaptılar"* dedirtip de sonra bazı şeylerin ortaya çıktığı bir ülke de yok. Ben o yüzden çok net söylüyorum, bunları gidermemiz lazım. Ben Türkiye'deki bütün darbeleri Amerika Birleşik Devletleri'nin isteğiyle, onun çizdiği çerçevede ve onun istediği yolda yapıldığına inanıyorum. Bu yüzden darbelere, zaten darbeye prensip olarak karşı olmamız lazım demokratik olarak da, darbe öncesine de, darbe sonrasına da bundan karşıyım. Türkiye'de çok nettir, 1971 darbesi veya muhtırası belli bir nedenle yapıldığını söyledi. O yapanlardan biri CHP senatörü oldu ve bu darbe Türkiye'de sadece solun bütün fraksiyonlarına, bütün herkese inanılmaz baskılar, işkenceler çektirmekle sonuçlandı. 1980 şöyle dedi: *"Ben bütün siyasi partilere karşıyım"* diye yapıldı. Doğru mu? Ben bunu kendisini çok değerli, çok da severim, adını şimdi vermeyeyim, ama İzmir'deki toplantıda sordum: *Bana şunu anlatın sadece, ben 80 hakkındaki fikrimi değiştireyim: Partinin önünden fazla geçmiş adamı bile veto ettiniz, İnönü'nün oğlunu veto ettiniz, bir tek kişiyi veto edemediniz. Daha önce Milli Selamet Partisi milletvekili adayı olmuş, banker faciasının da bizzat başında olmuş Turgut Özal'ı*

veto edemediniz. Başkalarını partinin önünden çok geçmişsin diye veto ettiniz, Turgut Özal'ı veto etmediniz. Tesadüf müydü? Atladınız mı? Hayır, Amerika Birleşik Devletleri "o kalacak" dedi.

Sayın Oktay Ekşi gerçekten Türkiye'de çok önemli şimdi, hem bilgili hem çok dürüst gazetecilerden biri, bana göre makul mü deniliyor? Çok önemli bir şey, bilirler, 28 Şubatta bazı gazeteciler işlerinden gönderildi. Bir tek kişi ertesi günü Amerika Birleşik Devletlerinin telefonuyla geri döndü. Bu makul mü? Dolayısıyla zaten demokratik normal insanlarda insanlar darbe olsun mu, olmasın mı diye konuşmazlar, ama darbeden önceki durumlar kesinlikle demokrasi filan değildir, ama bu ortamın tamamıyla hazırlanmasına bakıyorsun, bütün olay bizim dışımızda geliştiği için Türkiye'de bunu mutlaka değiştirmemiz lazım. İyi-kötü, yanlış-doğru Türkiye'nin kendi kurallarını koyan, kendi geleceğine hükmeden bir ülke olabilmesi lazım. Bunun için de hangi parti, hangi şey ne yapar hep beraber bunu görmemiz lazım. Bugün oh şu gelecek, yok canım majestelerinin muhalefeti, gelse ne olur? Efendim şu gelecek, ne olur? Doğru dürüst insanlar yok mu arada? Muhakkak var, ama siyaset örgütlerde farklı şekilde uygulamış. Kürt meselesini onun için anlattım, çünkü Amerika'nın izni olmadan ve çizdiği çerçeve olmadan darbe falan yapılmaz Türkiye'de ve Amerika da istemediği zaman ne olursa olsun darbe yapılmaz, tek örneğini söyleyeyim, zaten bilirsiniz. 93 yılında bunu Ruslar da yaşadı, Ruslar ne yaptılar? Ukrayna yaşadı,

Gürcistan yaşadı. Shevardnadze gibi bir adam duruyordu, Amerika'da o yaşa kadar New York sokaklarında dolaşan genç bir avukat bir gün Gürcistan'a geldi, üç gün sonra Gürcistan kahramanı, dördüncü gün Gürcistan Shevardnadze yeni Gürcistan Başkanı Saakashvily'den bahsediyorum. Yeltsin'e bir üçkâğıt lazımdı, bir dümen lazımdı. "A, ordu darbe yaptı" dediler. "Yok ya?" "Evet, 17'den beri yöneten tankları aldı Parlamento'ya geliyor" Bu eline bir tank geçirdi, çıktı üstüne "durun" dedi, bütün Rus ordusu "anne" deyip geri kaçtı, kahraman oldu ve başkan oldu. İlk geldiği gün bütün Rusya'nın doğalgazından bilmem nesine kadar Amerikan şirketlerine açtı, bütün hepsini açtı. Bunlar hepsi bize masal gibi anlatılıyor. Bu Türkiye'nin yaşadığı bir şey darbesiyle de, iktidarıyla da, AKP'siyle de. Buradan çıkmamız lazım. Türkiye çıkabilir mi? Fatih sonunda çok güzel söyledi; bir dönemde çıktı. Atatürk döneminde Türkiye bütün bir halkıyla, bütün arkadaşlarıyla dedi ki, kendi kaderime kendim hâkim olacağım. Ben olabileceğim dedi ve bir şekilde oldu. Ondan sonra tekrar bıraktık, bence bu darbelerin de Türkiye'nin siyasi tarihi bu kadar basit diye düşünüyorum. Bu kadar büyük bir ülkede bu kadar olmalı mı? Maalesef bana böyle geliyor.

Av. NEZİRE SELÇUK

Evet arkadaşlar, iki soru daha alalım.

Av. HİLAL UÇAR

Panel konumuz "*Hukuk, İnsan ve*

Siyaset", şu anda biraz daha konuya kaya-
cağım, ama direkt hukuk, insan ve siyasetle
ilgili olduğu için çok geniş bir konu. Temel
olan insan, ön varlığımız insan ve insanı
koruyan hukuk, insanın insan olmasını
sağlayan hukuk ve hukuku da uygulayacak,
ona yön verecek siyaset diyelim, onları koruy-
acak, ama şu anda görüyoruz ki, şu anda
İstanbul'da Dünya 5. Su Forumu toplandı.
Hatta televizyonda alınan kararlarla ilgili
organizatörün bir açıklaması vardı. Televizyon
muhabiri soruyordu, bu 2-3 günlük oturum-
da eğer insanın temel hak ve özellikle en temel
hakkı olan sağlıklı temiz bir suya erişebilme
hakkı olan bu hak hakkında bir karar alındı
mı? Ortak bir mutabakata varıldı mı? Böyle
bir karar alındı mı? *"Hayır, bir karar
alınmadı. Biliyorsunuz 176'ya yakın ülke var
buraya katılan, ülkeden insanlar ve liderler
var. Biz asgari müştereklerde buluşmamız
lazımdır, herkesin de buna katılmasını
bekleyemedik, böyle bir karar alınmadı"* Yani
İstanbul'da 5. Su Forumu yapıyor, insan var,
insan için en önemli bence temel hak olan su
bir meta haline getirilip satılmaya çalışılırken
siyaset hukukun üstüne geçiyor burada ve
insan için en temel hak olan su, sağlıklı temiz
suya erişebilme hakkıdır. Bu olmazsa zaten
hiçbir şey olmaz, şu anda bütün siyasetçiler
ve liderler, şirketler İstanbul'da ve böyle bir
karar almıyorlar, buna da Türkiye alet oluyor.
Siyasetin bu şeyine hukuk nasıl müdahale
edebilir? Böyle bir şey mesela bizim Anayasa-
mıza insanın en temel hakkı olarak açıklayıcı
bir şekilde geçebilir mi? Yeni sivil Anayasada
bu konuyla ilgili neler yapılabilir? Basında da
pek yer almıyor bunlar, insanlar bilgilendirilmiyor.

Prof. Dr. SÜHEYL BATUM

Biz Barolar Birliği'nin taslağında biz temiz suya ulaşma hakkını bir yeni kuşak sosyal haklardan biri olarak kabul ettiğimiz için ve demin söylediğim UNDP'nin raporlarında da çok etkin bir rol aldığı için -ki, çok doğrudur- biz onu Anayasaya bir hak olarak geçirtmiştik. Biz onu oraya koymuştuk, sadece şunun için koyduk; bundan dolayı devlete bir mükellefiyet yüklemek için değil belki, program hükümdür bu, ama şunun için, dediğiniz aynen doğru; su gibi önemli bir konuda bu bir zaman sonranın Türkiye'nin dış politikasında da veya diğer devletlerin dış politikasında önemli bir rol oynayacağını düşündüğümüz için şimdiden bunu insanların bir hakkı olarak Anayasaya geçirelim ki *"nedir bu su, sana ne, ver suyunu gitsin, sen nasıl olsa içersin suyunu, bak onlar şişeleyecek sana verecek"* demesin, nasıl yerel kaynaklar üzerinde hakkımız var, bunun da böyle bir hak olduğu Anayasa metninde kurala bağlansın diye biz bunu geçirdik. Düşüncemiz sadece sizin söylediğiniz bu kuşkuymdu.

Prof. Dr. HİKMET SAMİ TÜRK

Bu konu tabii çok önemli bir konu, su sorunu gelecek yılların, gelecek yüzyılların en önemli sorunu olacak. Bizim Anayasamızda bu konuda bazı hükümler var. Örneğin, Anayasa'nın 43. maddesinde deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir. Bunun başında da kıyıları devletin hüküm ve tasarrufu altındadır deniliyor. Bir de Anayasa'nın yine

doğal servet ve kaynaklarla ilgili maddesi var, 168. madde, orada da tabii servetler ve kaynaklar devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı devlete aittir. Ondan sonra bu hakkın başkalarına devredilmesi devletin özel kişilerle birlikte veya özel kişilerin işletmesi düzenleniyor. Bu konuda da çeşitli kanunlarımız var, sular hakkında bir kanun da var, ama bu konunun yeterince henüz önemsendiğini söyleyebilecek durumda değiliz. Bu gerçekten son derece önemli bir konu, böyle bir konferansın Türkiye’de toplanmasını da önemsiyorum. Bu sanıyorum sizin de olduğu gibi dikkatlerin bu konu üzerinde toplanmasına neden olmuştur. Bunu olumlu bir gelişmenin başlangıcı olarak görüyorum ve bundan sonra tabii bu konuya daha çok önem vermemiz gerekir. Bütün akarsularımızı, göllerimizi, denizlerimizi korumak durumundayız. Bu bir anlamda yaşamla eş anlamlıdır, o nedenle konu son derece önemlidir.

NİLNUR ÇİFTÇİ

Doğan Medya Grubu’yla ilgili Oktay Bey dedi ki, “*meşru zeminde yapılıyorsa bu meşru zemin çerçevesinde korunur.*” Hukukta kanuna karşı hile kavramı vardır. Kanunlara uygun davranıyor gibi görünebilirsiniz, ama kanunun kuruluş amacına aykırı bir sonuç elde etmek için, onun için meşru zemin demek bazen o meşru zemine göre davranmanın sonucu nereye götürüyor, ona bakılır. Hukukta, uygulamada bunlara dikkat edilir. Onun için sonuç nereye vardığına meşru zemin diye çok değerlendirmek, tespit etmek.

Süheyl Hocamıza sormak istiyorum. Süheyl Hocamız dedi ki, bir uyanma ve Kurtuluş Savaşı veya Atatürk zamanında. O zaman algılamalar belli somut bir düşman vardı, düşman askerleri, ama ben halkla her zaman konuşuyorum, bu nasıl değişecek onun sonucunu bilmiyorum. Halkta algılama öyle değil, büyük tehlike arz edilmiyor.

OKTAY EKŞİ

Soru sahibine teşekkür ediyorum da, bir şeyi anlamadığım için netleşirse sevineceğim. Ben konuşmamda, yani burada sunumumda yasalardaki kurallara uygunmuş gibi görünerek, daha doğrusu yasayı uyguluyormuş gibi görünerek aslında yasanın bir özel maksatla kullanıldığını ifade etmeye çalıştım. Belki yeterince ifade edemedim, benim de zaten vurgulamak istediğim kamu yetkisini kullanan, kamu otoritesini harekete geçiren gücün hukuka saygılıymış, devletin gereklerini yerine ya da yapması gereken şeyleri yerine getiriyormuş gibi görünürken özel bir maksatla belli bir amaç güttüğü düşüncesinde olduğumu söyledim. Eğer sözünüz benim bu sözlerimle örtüşüyorsa teşekkür ederim, ama zannediyorum ki, cümlelizin sonundan anladığım somut olarak Doğan Grubu'ndan söz ettik. Orada sanki yasalara uygunmuş gibi davranarak kanuna karşı hile yoluyla başka birtakım amaçlar güdüyor kanaatinde olduğunuz izlenimini verdiniz bana. Öyleyse onu netleştirirseniz uzatmadan yanıt verebilirim. Değilse mesele yok.

Av. HANDAN DOĞAN

Sizi kesinlikle tenzih ediyorum, sizin gibi değerli birkaç gazeteci sevgili arkadaşımız Hürriyet Gazetesi'nde yazan, onlarla ilgili değildir menfaat sözüm, ama holding bünyesinde, iş bünyesinde holding sahiplerinin kendi ihtiyaçları doğrultusundaki siyasileri destekleme kararları bu ilk defa uygulanan bir şey değil, bu şüphesiz ticarete atılmış gazete patronlarının yaptığı şeylerdir. Uzanlar yaptı, bundan önce de defalarca yapıldı, aynı şey yapıldı, yani gazeteciler için söylenmiş bir şey değildir, ama gazete patronunun politikası işadamı olması şüphesiz kendinde istikbal görececek bir siyaseti desteklemektedir. Biz aynı şeyi gördük, biz Abdullah Gül Cumhurbaşkanı olmasın diye Baro olarak yürüdük Ankara'da, gençlerin sloganlarının yarısı Doğan Grubu'na karşıydı, yarısı Abdullah Gül'e karşıydı. Bunun için, asla yazan gazeteciler için değil, ama işadamı koyduğunuz zaman patron tabii ki, etik değerler Simavi gibi olmuyor, değişiyor.

Av. NEZİRE SELÇUK

Teşekkür ederiz Handan Hanımcığım, sağ olun.

Prof. Dr. SÜHEYL BATUM

Nasıl hissettirilecek? Bakın, hep bunu konuşuyoruz. En azından Türkiye'de ben Kurtuluş Savaşı'ndaki kadar böyle bir şey olduğunu, orada ülke işgal edilmiş, parçalanmıştı, ama şu anda hukuk devleti ve demokratik hukuk devleti açısından çok

endişeliyim. Özellikle bundan sonraki nesiller, şu anda gençler açısından kavramları bile artık kafalarında berraklıktan uzaklaştığını düşünüyorum yavaş yavaş, o çocuklar çok direniyorlar, çok uğraşıyorlar. Gençlik programlarında izliyorsunuz bunu, bizim kadar onlar efendi de değil, gençliğin verdiği şeyle “*hadi oradan saçmalama*” diyiveriyorlar. Aferin, fakat kafalarında bütün o fikirler bize öğretilmek istenilen demokrasi budur yavrum, şu şudur, bütün bunların yavaş yavaş ortadan kaldırıldığını görüyorum. Bunun için bir şekilde birbirimizle kavramları aynı kullanan insanları mutlaka bir araya gelmemiz lazım ve şunda direnmemiz lazım sadece; demokratik, laik, sosyal, hukukun üstünlüğüne dayalı bir devlet. Nedir bu devlet? Mesela, çok güzel bir şey söyledi hanımefendi, doğru, bizim Aydın Doğan Grubu, Ahmet Grubu, Mehmet Grubu, Sabah Grubu, ama şunu öğrendik artık, inşallah bunu yapabiliriz; bundan sonra hangi gazete patronuna hemen bir banka kur, bir de istediğin işi yap imkanını verirsen bu iş buraya döner. Bugün CHP kendi gazetecisini yaratır, ha AKP'nin başarısı şurada: Bunu inanılmaz, Türkiye'nin hiçbir geleneğiyle, kuralıyla bağlı olmadan en ufak bir müdahalesi olmadan nasıl olsa Amerika benim arkamda deyip bunu çok net yapması, yani böyle bir şey olmuş değildir örneğin, adamın gazetesini elinden aldılar ve tek kişinin katıldığı ihaleyle arkadaşına verdiler. Teminatın nedir? Bankadan aldılar parayı da ve teminatın nedir? Hisseler, daha ne istiyorsun dedi, tamam dediler, aynısını, işte hisseler var ya dediler. Aldıkları öyle 10 milyon dolar, 1 milyon dolar, 300 bin dolar değil,

750 milyon dolar. Buna Türkiye’de kimse cesaret edemedi, ama demek ki, sen işadamlarına aynı zamanda bir banka kur, bir de gazete sahibi ol, bak sudan ucuz bunlar, al ne güzel de siyaset üstünde istediğin şeyi yaparsın imkanını tanıdığın anda bir iktidar geldi, bunu kullandı. Şimdi gözü kara olduğu için diyor ki, Aydın Doğan da böyle geldi, ben onun televizyonuna da el koyayım, gazetelere de el koyayım, onun da sahibi olayım, arkadaş çok, nasılsa çok, birini daha zengin ederim böyle diyor ve Dalan Üniversitesine el koyarım diyor. Nasılsa kolay, kanun da mümkün, ödeyemedin parayı, el koydum bitti. Ağabey dur bir dakika şu filan, bu böyle yapılıyor, bu kadar basit. O yüzden demek ki, kurallara biz çok uyacağız. Demokratik hukuk devleti nedir? Bizim adam yaptı demeyeceğiz, onun adamı yaptı demeyeceğiz. Demokratik hukuk devletini savunacağız. Burada barolara, hukuk kuruluşlarına çok iş düşüyor. Ben hep söyledim, ama çok da severim. Mesela, Barolar Birliği Başkanı 10 büyük Baronun İstanbul, Ankara içinde mutlaka olmak üzere Başkanlarıyla beraber çıkıp mesela, bugün bile bu Anayasa şöyledir, bu Anayasa değişikliği şudur, şu kötüdür, bu hukuka aykırıdır, Yüksek Seçim Kurulu yüksek kuruldur dese, ben Türkiye’de bazı insanların yapabilecekleri şeyleri yapamayacaklarına inanıyorum, korkacaklarına inanıyorum. Hukuk kurulları burada çok önemli, ama dediğim gibi burada yapmıyorlar mı? Kelleyi koltuğa koyuyorlar, herkesin korktuğunu yapıyorlar, patır patır çıkıp Ergenekon sürecinde konuşmalar yaptılar, ama bunu mutlaka bir araya gelmemiz lazım, kafalar inanılmaz karışık, bu

kafaları gidermemiz lazım ve hukuka, demokratik, laik, sosyal hukuk devletine sahip çıkmamız lazım.

İLKER AYKUT

Ben burada bu kadar zor söz almışsam Türkiye’de hak savunmak çok zor herhalde, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğrencisiyim. Ben Sayın Bakanım, hem de Süheyl Hocama sormak istiyorum. Bu olaya MOVESE konulması yeni konuşulan kurumlardan birinde galiba Anayasa Mahkemesi’nde bireysel başvuru hakkı galiba en azından gündemde var, temel hak ve özgürlükler açısından, özgürlüklerle ilgili konularda konuşuluyor. Benim kafamda bir soru oluşuyor, içinden çıkamıyorum. Bu kulağa çok hoş geliyor, temel hak ve özgürlükler açısından Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne gideceğime öncelikle kendi ülkemizin Anayasa Mahkemesi’ne giderim, hakkımı ulusal yargıda alırım. Bu çok güzel, ama diğer taraftan hâkimler ve savcılarla ilgili çok temel bir konuda onların özgürlüğüyle ilgili bir konuda 1.5 senedir bekleyen dosya ben vatandaş olarak oraya başvursam ne kadar beklenir? Cevap alır mıyım, muhatap alınır mıyım? Bu ikilemin içinden çıkamadım.

HİKMET SAMİ TÜRK

Anayasa Mahkemesi aslında kanunların Anayasaya uygunluğunu, kanun hükmünde kararnamelerin Anayasaya uygunluğunu denetleyen bir yüksek mahkeme, ama onun yanında yüce Divan Mahkemesi olarak da

görev yapar. Federal Alman Anayasası'nda bireysel başvuru hakkı da öngörülmüştür. Bizde de bunu önerenler var, tabii bireysel başvuru hakkı temel hak ve özgürlüklerle ilgili olarak ve diğer mahkemelerden bir sonuç alınmadığı takdirde, ama bütün iç hukuk yolları tüketildikten sonra örneğin, Yargıtay ve Danıştayda kesin hükümlerle sonuçlandıktan sonra yine bir temel hak ve özgürlük ihlali varsa o takdirde Anayasa Mahkemesi'ne başvurma kurumunun getirilmesi önerilmektedir. Bu şüphesiz düşünülebilir, ama bugün dahi Anayasa Mahkemesi bugünkü yapısıyla var olan görevlerini yerine getirmekte zorlanmaktadır. Hem klasik Anayasa Mahkemesi işlevi, hem yüce Divan işlevi, bir de bireysel başvurular ve şunu da uygulamadan edindiğim tecrübelerle söyleyebilirim ki, bu hakkı kabul ettiğiniz zaman bunu kullanacaklar olacaktır ve sonunda Anayasa Mahkemesinin büsbütün çok ağır bir yük altında boğulabileceğini düşünürüm. O nedenle ben bu çok parlak, çekici görünmesine rağmen bunun uygun olmayacağını düşünüyorum. Konuşmamda Anayasa Mahkemesi'nin genişletilmesini zaten söylemiştim, o yapı içerisinde dahi bunun altından kalkabileceğimizi söyleyemeyiz. Önemli olan mevcut adli ve idari mahkemelerimizin en yüksek mahkemeleriyle, yani Yargıtayla, Danıştayla adaletin tam olarak gerçekleşmesini sağlamalarıdır. Daha önce burada Sayın Batur da değindi, bir bakan daha doğrusu Özal "mülk" sözcüğünü yanlış yorumlamış. Onu öyle anlayanlar var, oradaki "mülk"ü "mülkiyet" kavramıyla karıştıranlar var maalesef ve ben o nedenle bakanlığım zamanında

bu tabii idari bir işlem, bir genelge göndererek yeni yapılacak olan Adalet Saraylarına “*Adalet Devletin Temelidir*” biçiminde bunun yazılmasını istedim. Bazı yerlerde uyuldu, bazı yerlerde hâlâ “*Adalet Mülkün Temelidir*” şeklinde sürüyor, ama bunu bazı vatandaşlar örneğin, bir dava kaybedince “*tabii, benim mülküm yok ki davayı kazanabileyim*” O açıklığa sanıyorum ihtiyaç var, “*Adalet Devletin temelidir*” biçiminde yazılmalıdır.

Av. MAHİR TORONBİ

Öncelikle “*hukuk, siyaset ve insan*” konusu seçilmesine hakikaten çok teşekkür ederim. Konunun seçilmesi çok güzel, hocalarım, Oktay Beye, Bakanımızın sağlık diyeceğim ben, geçen Ankaralı basit bir insanla konuşuyordum. Ankara’da Kızılırmak’tan su getirildi, o zaman o basit kişi bile “*biz bu suyu içmedik*” dedi. Çünkü ne kadar artılırsa artılsın içinde metal vardır. Öyle böbrek hastalarına bu su içirilmez, içmemesi gerekir. Bakın; ben sigara yasağı çıktığı zaman ümitsiz değildim, çünkü Adliyelerimizde o avukatlık yılları yaptığım zamanlarda bunalırdım, ama iyi-kötü tuttu. Şu parti bu parti, bakın, Süheyl Hocam da söyledi; sağlık konusunda siyaset olmaz. Şunu ifade edeyim; şu hormonlu gıda meselesi, yani tavuklara, bitkilere hormonla yetiştirilmeleri yanlış, değiştirilmiş gıdalar bütün toplumu ilgilendiriyor. İnsan bu, burada siyaset olmaz. Burada bütün partileri herkesin ne olursa olsun bir olması lazım, ittifak etmesi lazım, sağlık konusunda taviz yoktur, olmaması gerekir.

Şuradan bir genç arkadaşımız, buyurun kendinizi tanıtn.

Stj. Av. UĞUR YETEN

Çok önemli bir sorum var aslında; Süheyl Hocam az önce dedi ki, Barolara çok önemli işler düşüyor buralarda, siyasileri etkilemede olsun, alınan kararları etkilemede olsun buna çok önemli bir örnek vermek istiyorum. Ben hâkim, savcı sınavına çalıştım, girdim sınava, neyse sonuçlar filan, burada torpille hâkim, savcı alınır ki, en kötü nokta hâkimi torpille alıyorsunuz, gidip bir siyasinin karşısında elpençe durduruyorsunuz. Çok kötü bir durum, buna barolar karşı çıktı. Baroları bırakın, Barolar Birliği Başkanla birlikte o zaman Özkök, bizim Başkanımız Kolcuoğlu birlikte gittiler televizyonda konuştular, görüştüler, bağıştılar, çarpıştılar, her şeyi söylediler. Sonuç ne? Gene torpil. Peki, ben bunu Adalet Bakanımıza sormak istiyorum; kesinlikle bunu gidermenin yolu nedir? Sonuç istiyorum, bunu nasıl gidereceğiz? Siz şu an adalet bakanı olsaydınız ne yapacaktınız? Çünkü bu giderilmiyor, herkes zannediyor ki, ömür boyu biz orada milletvekili olacağız, bakan olacağız, ömür boyu orada olacağız, bizim adamlarımız yetişecek, gelecek. Halbuki siz gittikten sonra yenileri geliyor, bu sefer onlar kendi adamlarını dolduruyor, torpille dolduruyor. Sonuç ne oluyor? Ülke perişan oluyor, batmış durumda şu an, ülke batmış, bana kimse hukuk var, adalet var demesin.

Prof. Dr. HİKMET SAMİ TÜRK

Bu konudaki uygulama şöyle, kendi dönemimi de anlatayım: Her yıl yılda iki kez hâkim ve savcı gereksinmesine göre ilan yapılır adli yargı için, idari yargı için, hâkim ve savcı adayı kabul edilir. Bu konuda bu sınavlar sırasında birçok kimselerden orada milletvekillerinden, milletvekilleri kişisel menfaatleri için değil, onlara seçmenleri bu istekleri ilettikleri için birtakım tavsiyeler, şu adayın kabul edilmesi gibi. Benim o zaman Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu bu sınavı iki kısım yapıyordu; tıpkı üniversite giriş sınavları gibi öğrenci seçme yerleştirme merkezi tarafından yapılan bir sınav var, orada herhangi bir etki söz konusu değil. Çünkü oradan çoktan seçmeli sorular bilgisayarla değerlendiriliyor. O ön aşamayı geçen adaylar arasında mülakat denilen bir bölüm var. O mülakatta da amaçlanan şu; bu mesleğe kabul edeceğimiz, aday olarak kabul edeceğimiz insan acaba konuşmasıyla, davranışıyla, genel ahlâkıyla, tutum ve davranışıyla tabii bir mülakat süresinde anlaşılacağı kadar bu mesleğe uygun bir insan mıdır? Bu konuda sanıyorum açılmış olan davalar da var ve hatırladığım kadarıyla Anayasa Mahkemesi mülakat usulünü iptal etmiştir. Fakat başka bir çare de yok, bir şekilde o insanları görmek ve değerlendirmek durumundasınız veya puan sıralamasına göre koyacaksınız, şu kadar puanı tutturanlar kabul edilmiştir, ondan sonra da bildiğiniz gibi şimdi Türkiye Adalet Akademisi'nde belli bir süre eğitim görmek gerekiyor, ondan sonra mahkemelerde adli yargı adayları adliye

mahkemelerinde, diğerleri idare mahkemelerinde ve yüksek mahkemelerde belli sürelerle staj yapmak durumundadırlar. Ondan sonra bir sınav daha yapılıyor ve orada o sınavı başaranlar mesleğe kabul edilmiş oluyor. At çekerek yurdun çeşitli bölgelerindeki görev yerlerine dağıtılıyor. Bu çeşit tavsiyeler, ricalar üzerine benim o zaman Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu yapıyordu bu değerlendirmeyi, benim onlardan ricam şuydu; hiçbir zaman bunlara bakmayınız, bunları bir tarafa bırakınız ve kararınızı tamamen Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na, Türkiye Cumhuriyeti'nin dayandığı temel ilkelere bağlı kalacak ve hâkimler ve savcılık mesleğini yapabilecek insanları seçiniz. Bu konuda hiçbir rica, hiçbir tavassutu kabul etmeyiniz ve o şekilde hareket edilmiştir, ama bir merakla sonunda acaba o rica, haklarında rica yapılan adaylar ne oldu? Kazandı mı? Kazanmadı, onu baktığımız zaman bazılarının kazandığını, bazılarının kazanmadığını gördük.

Staj. Av. UĞUR YETEN

Sorum bitmedi, tamamlayayım; sınavı bir kişi kazanıyor. 1000 kişi içerisinde 500 kişi çağrılacak, 500 kişi kazanacak deniliyor ya da 1000 kişi bir sınavı kazanıp 500 kişi alınıyor, bu 1000 kişi zaten torpille hepsi, o 1000 kişi alındığı için, ama sınavı kazansın 600 kişi, 500 kişi alın da, bunu da anlayalım kim bilgili kim değil, ama siz 1000 kişi çağırıyorsunuz. Herkes torpil, 500 kişi alınıyor.

Prof. Dr. HİKMET SAMİ TÜRK

Şöyle bir yanlış anlama var; o 1000 kişi dediğiniz bu ÖSYM sınavını başarmış olanlar, orada onlar alınıyor.

SALONDAN

Meşru ve toplumsal ve demokratik muhalefet suç olarak tasvip edilmektedir. Bunun Anayasa ve TCK karşısında değerlendirilmesini, demokratik aykırı fikirleri hükümetlerin bertaraf etmek için bu işin özü olan TCK ve Anayasa karşısındaki bu koruma tedbirlerini öğrenmek istiyorum.

Prof. Dr. FATİH SELAMİ MAHMUTOĞLU

Bu saatte çok kısa cevaplar vereyim. Ana fikrimi baştan beri söyledim; demokrasinin diğer rejimlerden temel farkı düşüncelerinizi o rejimlerde olmadığı kadar rahat söyleyebilmenizdir, artı örgütlenebilme hakkı açısından da demokratik rejimler diğerinden üstündür. Dolayısıyla örgütlenen meşru zeminde sesini çıkartan, protesto eden, yürüyüşlerde bulunan, hakkını, hukukunu arayan insanların bu tutumlarının hukuk dışı olduğunu prensip olarak söyleyemeyiz. Buradan böyle bir sonuç doğru olamaz ve ceza yargılamalarında aslında yargılanan bir eylem vardır, diğeriyle o eyleme bağlı kişi ya da kişiler vardır. Bu iddiaları ortaya koyduktan sonra bununla ilgili genellemelerse ceza hukuku prensiplerine aykırıdır. Sözelimi büyük bir kalabalık bir toplantı yapar, toplantı meşru zeminler içerisinde. Onun içinde suç işleyenler olabilir, bu ayrı bir şeydir, ama siz iddialarınızı

genellediğiniz zaman bir sivil hareketin meşru zeminini kaybettiğindeki yaklaşım isabetli bir yaklaşım asla olamaz. Bu sorunuzu bilmiyorum doğru mu anladım? Buna böyle cevap vermek durumundayım.

Önlemler açısından burada kastettiğiniz son dönemde gözaltına alınan tutuklu kişiler açısından mı söylüyorsunuz? Burada zaman zaman kitle iletişim araçlarında, televizyonlarda biz de bazı teknik meselelerde görüşlerimizi söyledik. Burada dürüstçe de konuşmam gerekiyor. Bu aşamada ben teknik analizler yapabilecek bazı hususlardan bahsedebilirim. Aklıma geldi biri, başka yerde de söylediğim için rahatlıkla ifade edebilirim; iddianamenin kapsamıyla ilgili bakın, yeni Ceza Muhakemesi Kanununda iddianamenin iadesi müessesesini getirdik. Siz 2500 sayfalık bir iddianameyi yargıcın önüne koyduğunuz zaman, 15 günlük de süre verdiğiniz zaman bunun fiili bir sonucu vardır; gereği gibi okuyamamak. Dolayısıyla sadece bu vaka açısından değil, iddianamelerimiz özet ve rafine olmalıdır. Bunu bir modern hukuk fikri olarak ceza yargılamasında söyleyebiliriz. Demin söylüyoruz, kişiler mümkün olduğu hızla yargılama makamının önüne getirilmelidir, hakkındaki suçlamayı bilmelidir, tutukluluk kararlarının biran önce daha sıhhatli değerlendirilebilmesi için. Bu söylediğimizi her davaya uygulayabiliriz. Türkiye’de bakın; davaların uzama sürelerini dikkate aldığımızda çok büyük bir sıkıntı yaşamaktayız. Burada da bu dava özelinde de, Kuddusi Okkır vakasını da dikkate alarak söylüyorum; çok talihsiz bir olaydır, ama talihsizliğin içinde başka bir

dram daha vardır. İçeri alınan bu kişi kendini savunabilecek imkanlardan da artık yoksun kal-maktadır. Ölüm canlılar için bir sonuçtur, o nedenle de bu özenli tutumları mutlaka devam ettirmemiz gerekiyor. Hukuka aykırı her türlü delilin dosya dışında olması gerektiğini çok rahatlıkla söyleyebiliriz. Biraz önce biraz istihzayla tebessüm edelim diye söylediğim şeyi iddianamenin bazı bölümlerinde görmekteyim. Doğru değildir, nedensellik değeri hiç olmayan ifadeleri oraya koyamazsınız. Bakın, yazılı olduğu için söylüyorum, İstanbul Üniversitesi bünyesinde olduğu için söylüyorum; iki akademisyenin bir üçüncü akademisyenle ilgili konuşmalarının yer alması bir skandal, olmaz, olayla hiçbir bağlantısı yok. Bu söylediklerimizde şunu bir daha vurgulamak istiyorum ben; duruşma haricinde duruşma yapılmasını toplumda doğru bulmuyorum, bu çok sakıncalı bir yol, buna dikkat etmemiz gerekiyor, ama hukuka aykırı gördüğümüz her yerde de prensipler açısından bildiğimizi söyleyeceğiz. Bakın ne dedik? Yaşlı kişi gözaltına alınırken herkes bakımından geçerli bir kuraldır. Dikkat et arkadaş, gözaltında bu çağırdığınız insanlar yani yurtdışına mı kaçacak? Bunu zorla getirmenin ötesinde çok daha medeni bir yolu var, çağırırsınız. Yurtdışı yasağı, adli kontrol gibi kurumlarımız var, hatta şunu söylemeye çalışıyorum; bunları yap ki, toplumdaki böyle anlamsız kavga, kargaşalara da bir anlamda hukuki olarak tutum almış olursunuz. Bunlar teknik analizler olarak her zaman söylenebilecek analizlerdir.

Hepimiz bir şeyi merakla bekliyoruz, ama şunu söylemek isterim; Türkiye'deki şimdi birtakım kamuoyu açısından önemli isimler gözaltına alınıyor, tutuklanıyor, burada belli bir siyasal görüşün insanları da ağırlıklı olarak yer aldığı gözleniyor. Bazen olumsuzluklardan olumlu şeyler çıkar, bizim yurttaşlarımızın günlük hayatı böyledir. Siz başka bir davada kanserden ölen kişi biliyor musunuz? Vardı, hiç konuşulmadı. Onun için şunu söylemeye çalışıyorum; bu prensipler hepimizi koruyucu prensiplerdir, cevabım bu kadar.

Av. NEZİRE SELÇUK

Teşekkür ediyoruz. Arkadaşlar süremiz doldu. Çok teşekkür ediyoruz konuklarımıza, çok yararlı, çok güzel bir toplantı oldu.